ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№22 (21.680) ● 2010 гъэм мазаем (февралым) и 10, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

● Къэрал къулыкъущIапIэ хэм

Къанокъуэ Арсен къыщыпсэлъащ Террорым пэщIэтынымкIэ комитетым и зэIущIэм

Урысейм ШынагъуэншагъэмкIэ и федеральнэ къулыкъущIапIэм и унафэщI, армэм и генерал Бортников Александр дыгуасэ Москва щIыналъэ щIыналъэ Терроризм пэщIэтынымкIэ къэпкъ комитетым и зэIущIэ.

АБы ХЭТАЩ Урысей Федерацэм и Президентым и полномочнэ лIыкIуэу федеральнэ округэм щыIэхэр, УФ-м и субъект зыбжанэм террорым пэщIэтынымкIэ я комиссэхэм я унафэщIхэр, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент, Терроризм пэщIэтынымкIэ щIыналъэ комиссэм и унафэщI Къанокъуэ Арсен яхэту.

КЪБР-м и Президентым а зэIущIэм доклад щиIащ терроризмэм пэщIэтынымкIэ республикэм щалэжьхэм теухуауэ. Абы къыхигъащхьэкIащ мы IуэхуМ теухуа республикэ программэхэр гъэзэщIэным КЪБР-м и бюджетым и ахъшэу сом мелуан 34,8-рэ зэрыкъухэр. А псоми кьадэкIуэу Налшык щыIэтрагъэувэ «Щынагъуэ здэщыIэм» и кьалэн-системэщIэр. Абы Iмал къет кьалэн и экономикэ, социальнэ инфраструктурэм и Iуэхущ-IапIэ нэхъыщхьэхэм я щытыкIэм эпымыууэ зэрыкIэлъыплъ Iэмэпсымэхэр гъэлэжьэнымкIэ. Мы программэр нэсу зэтетгъэувэным сом мелуан 724,8-рэ трагъэкIуэдэнущ.

КЪБР-м щыIэ щытыкIэм эзран хуэхъу Iуэху нэхъыщхьэхэм яущыгъ республикэм и Iэтащхьэм къыхиГъэщащ «социальнэ лъабжьэ зиIэ» гугъуехьхэр. Дуней псом финанс, экономикэ Iуэхухэр зэрыщыIэхьхьаи и жьыр ди республикэми къыщIихуащи, социальнэ лэжьыгъэхэр зэфIэгъэкIыныр кьелъахъэ. Апхуэдэу щыт пэтми, КЪБР-м и унафэщIхэм яхуэзфIэкIащ республикэм и социально-экономикэ щытыкIэм кризисыр къыздрыжьэсуэр ягъэмэщIэн. Къэбэрдей-Балъкъэрым и экономикэм зэпIэзэрыту зэрызиужьыр къыздэтнащ, инвестицэу ди деж къакIуэхэми хэхъуащ. 2009 гъэм уней мылькумрэ къэралым и мылькумрэ зэдагъэлажьэуэрэ, инвестицэ проект ину 10 ягъэзэщIащ икIи абыхэм я фIыщIэкIэ лэжьапIэ Iэнатlэщ1эу мини 4-м нэблагъэ къыздэкIуэтэщащ. Ятхэхми къэзыгъэлъагъэм хэхауэ зыщIагъакъуэ, абыхэм ящыщу конкурскIэ текIуэжьэм я бизнес-мурад нэхъыфIэхэр пхагъэкIын папщIэ грантхэр хухах. Кризисым пэщIэтынымкIэ зэфIагъэкIахэм я фIыщIэкIэ, илъэс Iэджэ лъандэрэ кхэмыкъуауэ, КЪБР-м пэжьапIэншэу щыIэхэм я бжыгъэр ихуауэ ИпщэфедеральнэкIуэм, иджыблагъэ къызэрагъэпэща Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым елытауэ нэрылъагъуэ нэхъ мащIэщ.

Терроризм пэщIэтынымкIэ къэпкъ комитетым и зэIущIэр зэрекIуэкIам и гугъу щищIым, Къанокъуэ Арсен къыхигъэщхьэхукIащ «лэжьапIэ Iэнатlэщ1эхэр къызэгъэпэщынымкIэ, цIыху ныбжьыщIэхэм я зэфIэкIхэр къагъэсэбэпынымкIэ, нэгъуэщIу жыпIэмэ, экстремизм зэщIэхъеныгъэхэм лъабжьэ яхуэхъу социально-экономикэ щхьэхуэсыгъуэхэр: гъэкIуэдыгъымкIэ иужьрей илъэсхэм республикэм куэд зэрыщIэсфIагъэкIар».

Республикэм ахъшэшхэ кьохьэ икIи ар Iэнатlэщ1эхэр къызэрэхъэкIам и гугъу щищIым, Къанокъуэ Арсен къыхигъэщхьэхукIащ «лэжьапIэ Iэнатlэщ1эхэр къызэгъэпэщынымкIэ, цIыху ныбжьыщIэхэм я зэфIэкIхэр къагъэсэбэпынымкIэ, нэгъуэщIу жыпIэмэ, экстремизм зэщIэхъеныгъэхэм лъабжьэ яхуэхъу социально-экономикэ щхьэхуэсыгъуэхэр: гъэкIуэдыгъымкIэ иужьрей илъэсхэм республикэм куэд зэрыщIэсфIагъэкIар».

«ЗэIущIэм псалъэмакъ мытынщ, псалъэмакъ пыухыкIа щекIуэкIащ. Терроризм пэщIэтынымкIэ къэпкъ комитетым хэтхэр гулъытэ хуащIу хэпIащ терроризмэмебэныгъымкIэ дэ дгъэзащIэ программэм. КъыхэзгъэщхьэхухIыну сыхуейщ иджыблагъэ Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округ къызэрагъэпэщащ, УФ-м и Президентым и полномочнэ лIыкIуэу абы Хлопоник Александр Геннадий и къуэр къызэрагъэкIуар Урысейм я Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ я унафэщIхэм терроризм пэщIэтынымкIэ зэфIагъэкIа лэжьыгъэхэм я комплексым тэмэму зэрыхэзгъэр. Властым и дэтхэнэ Iэнатlэм нэсу къащыгурыIуащ терроризмэр ди къэралым, зэрыщыту дуней псоми я дежкIэ шынагъуэ нэхъыщхьэу зэрыщытыр. Иджы мыхьэнэшхуэ иIэщ терроризмэм зимыубгъуным, а уэрэфэ бзаджэр ди Iащ1эм хэгъэкъабзэкIыным властым и Iэнатlэмрэ гражданим жылагъуэмрэ кьарууэ яIэр яхузэщIэгъэуIуэным», - жиIащ Къанокъуэ Арсен.

Терроризм пэщIэтынымкIэ къэпкъ комитетым и зэIущIэм апхуэдэу щыхэплъащ 1941 - 1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэщIэгъэ къыщыпхъа ТекIуэныгъэр илъэс 65-рэ зэрырикъум теухуа гуфIэгъуэ дауэдапщэхэр щрагъэкIуэкIкIэ шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным пыщIа Iуэхухэм. Гъэзэщ1акIуэ властым и федеральнэ органхэм, терроризм пэщIэтынымкIэ комиссэхэм, УФ-м и субъектхэм зэбгъэтIылъэкI мыхъуну IуэхухэмкIэ я штабхэм кьалэн щащIащ терроризмэм и шынагъуэ къыкъуэмыкIын папщIэ зыхуэфащэ псори ялэжьыну, ТекIуэныгъэм и махуэм зыщыкуагъэхьэзыр, ар щагъэлъапIэ зэманыр шынагъуэншэу къызэрагъэпэщыну.

КЪБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1апIэ.

Зэныкъуэкъур куу мэхъу

И кIэм нагъэсащ тхьэмахуэ махуэм Украинэм щекIуэкIа президент хэхыныгъэхэм кьрикIуахэр зэхэлъхьэжыныр.

ИджыРи проценти 3,47-кIэ Янукович Виктор япэ итщ. Абы Iэ хуаIэтащ хэхакIуэхэм я процент 48,95-м. Тимошенкэ Юлие лъысар процент 45,48-рщ.

Янукович и телъхьэхэм ягъэщIэгъуакъым хэхыныгъэхэм кьрикIуахэмкIэ Тимошенкэ мыарзыуэ судым кIуэну зэримурадыр.

Зэпэуващ

УФ-м и Къэрал Думэм и спикер Грызлов Борис жиIащ ешмрэ УФ-м финансхэмкIэ и министр Кудрин Алексейрэ я Iуэху епльыкIэхэр зэтемыхуу.

Фигу къэдгъэкIыжьынщи, Кудрин телевиденэмкIэ Познер Владимир и нэтыным къыщыщIысащ жиIащ «Зыуэ щыт Урысей» партым администрацэ IэмалхэмхуабжьэкIэ зэрызатригъащIэр кьемызэгъыу. Араш Грызлов Борис абы пэувыпIэр къызыжIари.

ИпэIуэкIэ «Зыуэ щыт Урысей» партым зэрыхуэпсэлъам кьыхэкIыу фэжагъуэ къихащ Федерацэмкlэ Советым и Iэтащхьэ Миронов Сергей. Иджы зи гугъу тщIы партым хэтхэм ядэркъым палатэ ищхьэм езыхэм я фракцэ кьыщызэрагъэпэщын.

Москва идэркъым

- Урысейр хэтынукъым Афганистаным щекIуэкI зауэ Iуэхуэхэм, - жиIащ Шынагъуэншагъэмкlэ Советым и Iэтащхьэ Патрушев Николай.

Абы кьелытэ щытыкIэр мамыр Iэмалхэмкlэ щIыналъэм щызэфIахьын хуейуэ. Ауэ, Iуэхущ1апIэм и унафэщIым къызэрыхигъэщамкIэ, НАТО-м хэт къэралхэм я зауэ хэзIухуэщIэ хьэпшыпхэр и щIыналъэмкIэ зэпрашу Афганистаным нагъэсыным ехьэлIа Iуэхум хэпльэну Урысейр хьэзырщ.

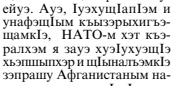

◆Дипломат лэжьакIуэм и махуэщ. 2002 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м УФ-м и Президентым и унафэкIэ ягъэуващ Урысейм и МИД-р илъэс 200 зэрырикъум и щIыхькIэ.

◆Пушкин Александр (1799 - 1837) и фэеплъ махуэщ. Урыс усакIуэшхэр дунейм зэрехьыжрэ илъэси 173-рэ ирокъу.

◆ Илъэси 120-рэ и пэкIэ кьалъхуащ совет тхакIуэ икIи усакIуэ, Нобель и сауГъэтым литературэмкIэ и дареат (1958) Пастернак Борис (1890 - 1960).

◆Дыгъэр кьыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакьикьэ 11-м, кьуэхьэжнуи сыхьэт 17-рэ дакьикъэ 22-м.

◆ Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 10-рэ дакьикъэ 18-рэ.

Плановэр зыгъэхьэзырар ШАЛ Мухьэмэдщ.

Лъэпкъ Iуэщ1гъэ:

Уи адэ и гъуэгужьрэ уи анэ и благъэжьрэ умыбгъунэ.

Гъавэмрэ зрат

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС.

Республикэм и президент Эбзеев Борис иджыблагъэ зэрыжиIамкIэ, гъавэ бэн къехьэлIэным, Iэщ1ъэпкъыф1 гъэхъуным Къэрэшей-Шэрджэсым мыхьэнэшхуэ зратынуи. Сыту жьыIэмэ, щIыналъэм и щыхуэхэр нэхъыбэу зэзгъэжьыр ахэрщ.

АБы ТЕУХУАУЭ республикэм и правительствэмрэ КъШР-м мэкъумэшымкIэ и министерствэмрэ лэжьыгъэ пыухыкIахэр ирагъэкIуэкIащ, ауэ зэфIэхьыпхъэ гугъуехьэри Iуэхугъуэхэри щыIэщ. Къапщтэмэ, къаурэ мылькурэ зыхахъьха я продукцэр щащэну щыпIэхэр убзыхуакъым.

Абы и пIэныкъуэкIэ Iуэхур хэпльэгъуэу пхужьыIэнукъым. Къэрэшей-Шэрджэсымрэ Москва и правительствэмрэ фIагъэ зиIэ лыхэкIэхэр кьаIащкъэм ирагъэщэну иджыблагъэ зэгурыIуащ.

Спортым - гулъытэ

АДЫГЕЙ. ***Президент Тхьэкlуащынэ Аслъэнджэрыпрэ Урысей Федерацэм спортымкIэ, туризмэмрэ щIалэгъуалэ Iуэхугъэмкlэ и министр Мутко Виталийрэ иджыблагъэ зэгурыIуащ.***

Республикэ стадионыр къызэгъэпэщыжынымрэ и кIэм нагъэсын папщIэ Москва мыгъэкIуэ зыкъыщIигъэкъуэну.

ЗэГъэпэщIжьыныгъэ лэжьыгъэхэм сом мелуан 460-м нэблагъэ текIуэдэнущ. Абы щыщу щIыпIэ бюджетым кьыхэкIынур процент 20-рщ. Апхуэдэуэ республикэм и унафэщIэм спорт зэмылIужьыгъуэхэмкIэ зыщIагъасэ центр Адыгейм щахуэну я мурадщ. КъызэрыпытэмкIэ, абы сом мелуани 144-рэ текIуэдэнущ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

● Гуфlэгъуэ зэхыхьэхэр

КIыщ Мухьэдинрэ Мосс Жаклинрэ ТхьэкIушынэ Аслъэнджэрий щыхуэзэм.

КIыщ Мухьэдин и махуэр егъэлъапIэ

КъуэкIыпIэ гъэуаджэмкIэ Урысей къэрал музейм и Кавказ Ищхьэрэ къудамэу Мейкъуапэ дэтым иджыблагъэ къыщызэIуахащ КъБР-м и цIыхубэ сурэтыщI, Художествэхэмкlэ Европей академинэхэм хэт, ЩIДДА-м и академик КIыщ Мухьэдин «Дахагъэм и гъуэгукIэ» зыфIища и гъэлъэгъуэныгъэр.

СУРЭТЫЩI цIэрыIуэм и Iэдакъэщ1экIыу 180-м щIигъу утыку къыщрихьа зэIущIэр къызэIуихащ музейм и унафэщI Куащу Нэфисэт. Илъэс 70 ныбжьыр иджыблагъэ зыгъэлъапIа Мухьэдин гуапэу ехъуэхъуащ Адыгеймрэ премьер-министр КъумпIыл Мурат, щэнхабзэмкIэ министр Жэмыфэ Гъэзий, УФ-м и цIыхубэ сурэтыщIхэу Теувэж Кьатрэ Коробейников Виталийрэ, дыщэкI цIэрыIуэ Еутых Ася сымэ.

ЗэIущIэм къыщыпсэлъащ КIыщ Мухьэдинрэ абы и щхьэгъусэ Мосс Жаклинрэ, Къэбэрдей-Балкъэрым икIыу абы кIуахэу КъБР-м и Сурэтыщ1хэм я союзым и тхьэмадэм и къуэдзэ Бгъэжьнокъуэ Заурбэчрэ скульптор ГъущIапщэ Арсенрэ. Абыхэм фIыщIэ хуащIащ гъэлъэгъуэныгъэр къызэгъэпэщыным, КIыщыр гъэлъэпIэным хэлIыфIыхьахэу Адыгей Республикэм и унафэщIхэм, музейм и лэжьакIуэхэм, къызэхуэса псоми.

Пасэрей макъамэхэр зыгъэзащIэ «ШыкIэпшынэ» оркестрым игъэбзэрабзэрт щIэныгъэлI, «Жьыу» ансамблым и художественнэ унафэщI ГъукIэ Замудин ищIа лъэпкъ макъамэ Iэмэпсымэхэр. Пэш Iэхуитлъэхуитым щагъэзащIэрт адыгэ къафэхэр. ЖыпIэнурамэ, гъуэдзжэ лIэужьыгъуэхэр зэхъыхьэжауэ псэр яхьэхурт.

ЕтIуанэ махуэм КIыщмрэ Жаклинрэ Правительствэм и Унэм иригъэблэгъащ Адыгэ Республикэм и Президент ТхьэкIуащынэ Аслъэнджэрий. Ахэр зэпсэльащ гъуэдзжэм, къызэгъэщауэ сурэтыщIхэм, я гукъеуэхэм теухуауэ. КIыщым республикэм и тхьэмадэм тыгъэ хуищIащ «Си Iуащхьэмахуэ» сурэтыр, ТхьэкIушынэм Адыгейм теухуа тхылъхэр Мухьэдин иритащ.

КIыщ Мухьэдин и гъэлъэгъуэныгъэ Краснодар къалэм къыщызэIуихынущ фокIадэ мазэм, жэпуэгъуэм - Абхъаз Республикэм. Севилье къалэм (Испание) дэт «Абадес» галереемрэ Лондон щыIэ «Пушкиным и унэ» щэнхабзэмкIэ Урысей центрымрэ КIыщым и Iэдакъэщ1экIэхэр щыгъэлъагъуэным хухахар насыгъэ мазэрщ. КIыщыр ди къэралым и къалэхьэ Москва хуеблэгъэнущ бадзэуэгъуэ мазэм, Художествэхэмкlэ Урысей академием и юбилей гъэлъэгъуэныгъэхэм хэтыну.

КIУЭКIУЭ ХьэIишэт.

Гъэлъэгъуэныгъэ къыщызэIуах зэIущIэ гуапэм зэщхьэгъуэсхэр къыщофэ.

«ШыкIэпшынэ» ансамблым я гъусэу.

IэнатIэкIэ

● Пресс-конференцхэр

къызэрагъэпэщ

КъБР-м Цыхухэр лэжьапIэкIэ къызэгъэпэщыныкIэ и къэрал комитетым 2009 гъэм зэфIигъэкIахэмрэ дызыхьхьа илъэсым кьыпэщытхэмрэ ятеухуауэ а Iэнатlэм и унафэщI Къуэдзокъуэ Мухьэмэд иригъэкIуэкIа пресс-конференцым зэрыщыжIамкIэ, кризисым пэщIэтыным хуэунэтIауэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щагъэзащIэ программэхэм я фIыщIэкIэ лэжьапIэншэхэм я бжыгъэр нэхъ мащIэ хуащI. Цыхухэр лэжьапIэкIэ къызэгъэпэщынымкIэ органхэм 2010 гъэм щIыщIылъэм и 1-м ирихьэлIэу лэжьапIэншэу щIыху мин 19 щатхащ. 2008 гъэм елытауэ ар щIыху мини 4,7-кIэ нэхъ мащIэщ. Иужьрей илъэс зыбжанэм къриубыдэу иджы КъБР-м лэжьапIэншэу щыIэхэр (процент 4,4-рэ) нэхъ мащIэщ икIи иту Ипщэ федеральнэ округым (проценти 5,2-рэ) щIэуэ кьыдэгъэпэща Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым (проценти 10,4-рэ) елытауэ. Иджыпсту лэжьыгъэмкIэ рынокыр дэ деж нэхъ зэпIэзэрыт щIыхьуащ.

Лэжьапlэ зимыIэхэр гъэмэщIэным теухуауэ зэфIэгъэкIыпхъэхэм я программэ КъБР-м щагъэзащIэ 2009 гъэ лъандэрэ. Абы ипкъ иткIэ щыIэхэр жылагъуэ лэжьыгъэхэмкIэ къыхэзгъэщIащ. Iэщ1агъэхэмкIэ чэнджэщэгъуэхэр дэIэпыкьуащ щIыхуэгъэ лэжьапIэкIэ къызэзыгъэпэщ Iэнатlэхэм зыкьыкъуэзыгъэза ныкьуэдыкьуэу 988-м. Абыхэм ящыщу 80-р щIэупщIэ нэхъ зиIэ Iэщ1агъэхэр щызэрагъэгъуэт курсхэм ягъэкIуащ.

Лэжьапlэ къыхэхъынымкIэ чэнджэщэгъу мэхъу щIыхуэхэм Iэнатlэ етыныкIэ центрым и Iэщ1агъэлIхэм ящыщу автобус щхьэхуэкIэ жылагъуэхэр къызэхэзыкIухьхэри. Ахэр курыт еджапIэхэм, библиотекэхэм, сабий санаторэхэм, зыгъэпсэхупIэхэм, профилакторэхэм макIуэ икIи илъэс 13-м щыщIэдзауэ илъэс 16-м ит щIалэгъуалэр хуащIий гъащIэм къащыхъэсэбэпыну Iэщ1агъэхэр къызэрыхахынум.

КЛИМОВЭ Викторие.

УнафэщI цIыхубзхэм къахохъуэ

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым щIыпIэ самоуправленэмкIэ и советым и ассоциацэм къыщызэрагъэпэщащ унафэщIу лажьэ цIыхубзхэм я секцэ. Советым и зи чэзу зэIущIэм ар щыжиIащ КъБР-м щIыпIэ самоуправленэмкIэ и советым и ассоциацэм и правленэм и тхьэмадэ, Тэрч муниципальнэ районым и щIыпIэ администрацэм и Iэтащхьэ **Пэнагуэ Максим.**

Зэгухьэныгъэр елэжьэнущ къулыкъу зезыхьэ цIыхубзхэм я социальнэ, жылагъуэ-политикэ къыдэжьрагъым хэгъэхъуэным. Секцэм и унафэщIу хахащ Бахьсен къалэ округым и щIыпIэ самоуправленэм и советым и тхьэмадэм и къуэдзэ, ассоциацэм зэт Бырхьэм Залиий.

Советым и зэIущIэм кьыщащтащ «Муниципальнэ щIыналъэм и унафэщI цIыхубз нэхъ жьыдэр» республикэ конкурсым теухуа положенэр. А зэпеуэр ирагъэкIуэкIынущ муниципальнэ щIыналъэ нэхъыфIыр гъэбелджьылыным теухуа республикэ конкурсым хэту.

Иужь илъэсхэм нэрылъагъуу хэхъуащ муниципальнэ щIыналъэхэм я унафэщI Iэнатlэхэр зыIыгъ цIыхубзхэм я бжыгъэм. Зы щIыпIэ республикэм и жылагъуэхэм я Iэтащхьэхэм цIыхубз 14 яхэту щытамэ, иджы аер 21-м нэсащ. ЩIыпIэ самоуправленэм и депутат 1634-м щыщу 431-р цIыхубзщ (блэкIа хэхыгъуэм ахэр зэрыхьэу щытар 353-рэщ). УнафэщI Iэнатlэм нэхъыфI дыдэу пэльэщ цIыхубзищым я цIэр кьраIуэнущ. ЦIыхубзхэм я дунейпсо махуэм - гъатхэпэм и 8-м ирихьэлIэу.

КЪБР-м щIыпIэ самоуправленэмкIэ и советым и ассоциацэм и гъэзэщакIуэ директор Маслов Николай кьеджащ Федеральнэ закон №131-м кьигъэувкъэр гъэзэщIэным теГъэкIыну районым муниципальнэ зэгухьэнэхэр республикэм и щIыналъэм кьыщызэгъэщIэным теухуауэ Ассоциацэмрэ «ЩIыпIэ самоуправленэм и урысейпсо совет» зэгухьэныгъэм и Къэбэрдей-Балъкъэр кьудамэмрэ зэгъусэу ирагъэкIуэкIа зэIущIэм кьыщащта унафэм.

Апхуэдэу зэIущIэм къыщыпсэлъащ ЩIыпIэ самоуправленэм и урысейпсо советым и ещанэ зэхуэсым Къэбэрдей-Балъкъэрым и ЛыкIуэу щыIа Темиржанов Махьтыр. Шэрдж муниципальнэ районым и Iэтащхьэм зэрыжиIамкIэ, сьездым щаубзыхуащ щIыпIэ самоуправленэм и хабзэ нэхъыщхьэхэр егъэфIэкIуэнымкIэ эман кIыхьым тещIыхьа мурадхэмрэ кьалэнхэмрэ.

КЪБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1апIэ.

70 Зи пашхьэ мурад инхэр иту псэу

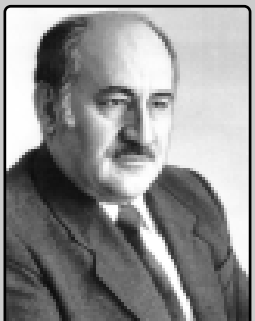

***Усакlуэ, тхакlуэ, литературэ критик, журналист Кlуэдыжь Хьэчим Хьэбас и къэухьэр бахъхьи районым хьыкlэ Дыгулыбгъуей къуажэм къыщалъхуагъ. 1964 гъэм КъБКъУ-р къиухри, республикэм и хьыбарегъащlэ lэнатlэхэм щылэжьагъ, хамэ къэрал щыпсэу ди хэкуэгъуэхэм щэнхабзэ пыщlэныгъэ яхуди1эныр къызэрыпсэлъэн «Хэку» обществэм и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм зэуап зыхь и секретару, КПСС-м и обкомым печатымкlэ, телевидензмкlэ, радиомкlэ и секторым, КъБР-м Телевидензмэр радиомкlэ и къэрал комитетым и информациу, «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэу щытащ. 1998 гъэм япэу хахащ КъБР-м и Тхакlуэхэм я союзым и тхьэмадзэу, 2003 гъэм - Союзым и Уставым тету, тхьэмадзэм и къуэдзэ хъащ, 2008 гъэм арыгъу инафэщlым и къалэнхэр къыхуагъэфэщэжащ.*

Кхъуэлуфэм и тхыгъэхэр печатым кьытохуэ 1958 гъэм къыщыщlэдзауэ. Художественнэ, художественно-документальнэ, литературэ-критикэ, публицистикэ тхыгъэхэр щыззэхуэхьса тхылъ 14 и lэдакъэ къыщlэкlащ.

КъБР-м и Жылагъуэ палатэм хэт, Урысейм и Тхакlуэхэм я союзым и секретарь, УФ-м щэнхабзэмкlэ щыIэ зиlэ и лажьакlуэ Къхъуэлуфэ Хьэчим и ныбжьыр илъэс 70 зэрыри-къумкlэ дехьуэхъури, упщlэ зыбжанэкlэ зыхуэдгъэзащ.

- Иджыблагъэ «Литературная газетэм» сыкъыщыдежащ Урысеим и Тхакlуэхэм я союзым и правленэр щыналъхэхэм щыIэ тхакlуэ зэгухьанысыгъэхэм тэмэму лэдмыгъажьэу къззыдлъытэ тхыгъэ. Уэ сыт жыпlэнт абы теухуауэ? Уэ дауэ хьыбхущыт а Союзыр?

- Урысеим и Тхакlуэхэм я союз дэ дызыжьхьэр (зэреджэ дыдэр: «Союз писателей России»-щ, абы нэмыщlи щыIащ «Союз российских писателей» жиIэу) къэралым и творческэ зэгухьэныгъэ нэхъ ин дыдэхэм ящыщ. Урысейм и республикэхэм, крайхэм, областхэм яхэтщ нэгъуэщlыгъуэ тхакlуэ союзхэри (етlуанэу къэдгъэлъэгъуам, нэгъуэщlхэми хьыкlэу) щыIажьхэр. Абыхэм я зэхуакlэ псалъэмакъ гуэрхэр къыдэхъуэу, зэныкъуэкlуэу, зыр зым хущlэуэу урохьэлlэ - нэхъыбэжу политикэ щхьэусыгъуэхэм кьыжкlыу. Ди къэралым политикэм зыгуэркlэ хэмыбжьахъуэ нобэ исыжкъым, чристэм члисхэм я учафэщlхэм деж щегъэжьауэ. Абы унэмысыхэми, тхакlуэхэр езыгъэгъ арэзы щыIэныгъэхэм. Тхакlуэ союзхэм я Iуэхуэхэр иджыпсту щlагъуэ дыдэу пхужыIэнукъым, ятэм ялъ мылъкум хуэдэ ябгъадэлъыжкъым. Творчествэмкlэ унэхэр, зыгъэпсэуплъэхэр, политикмэкэр яIэу, Литературэ фонд жьыхуэтlэм къыхэкlыу мыIейуэ ахъшэ къаIэрыхьэу, тхыгъэхэм елэжьыхуэ зэрыпсэуэн тхакlуэм хухахьу зэрыщытам хуэдэжкъым. СССР-м и Литфонд кlулей дыдэу щытам бгъэдалъа мылъкум и ныкъуэр къэралым ирыбдыжащ, адрейр нэхъ хьыхьэхэкlи lэхэм, щыкъэпlэ-щlэщыпlэхэр нэхъ зыщlыхуэхэм зральэфэлауэ, мыдрейхэр ирагъэкlуалэркъым. Бгъадэмыгъэхьэхэм дэри дащыщщ. Сэ мы союзым илъэс 12 хьуауэ сыщолажьэри, Литфондым къыжьыдэхэр зэрыгъэзы бжьыгъэ мащlэ гуэр къэкlуа фlэкlа е сомкlэ, е lэхуэкlэ, е нэгъуэщlэ зыгуэркlэ зыкъытщlа-гъэкъуэуэ сщlэжьыркъым.

Ауэ дэри, нэгъуэщlэ республикэхэм щыIэ зэгухьанысэхэри, тлъэкlэ къадмыгъанэу, Урысеим и Тхакlуэхэм я союзым и лэжьыгъэм дыхэтщ. Мы къэралым ирыщlэкlыжьауэ, лъэпкъ куэдхэм я культурэ зэршыпlэу кхэнэжар а зыбгащ. КъБР-м щылажьэ творческэ союзхэм пщlэ хуодоIуэ, ауэ, си гугъэмкlэ, дыдейм и закъуэщ «горизонтальнэ» жьыкуэлэн хуэдэу, адрей республикэхэм, областхэм, крайхэм зэпымыууэ япщlащхэ, якlэпымкlыуэ я кэнар.

Иджыблагъэ Налшык екъэжьауэ щекlуэкlа литературэ зэгухьанысхэр фlыгъэхьащ. Iуэхудэхэм хъащlэшхэ къащlрихьэлэр дэри дыззрыкlыгъэ, езыхэми кьрахьэжьэ Iуэхуэхэр зрадэтlыгъащ. Илъэситху блэкlам кьрибыдэу къапщтэ-мэ, ди тхакlуэхэм я союзым и лыкlуэхэр хэтащ Пензэ къыщlэздаауэ Якутск нэсыхункlэ щекlуэкlа Iуэхугъуэхэм. Нэгъуэщlри дауэ?! Уэзрыз эпымщlам, уэзрыз рыгъэтыжьу, дунейм теткlыр, гупсысэкlэр тэмэму къэгъэлъэгъуэнри абы пыщlащ. Мыри жьытlэнщи, ди ди Союзыр кьызэрыIэнхуэр, махуэм имыIа жьихуэIэм хуэдэу, жьыджэру хэтщ республикэм, къэралым и культурэ, жылагъуэ, политикэ гъащlэмэ.

Ди пщэ кьыдохуэ дунейм ехьжа тхакlуэхэм къащlэнар хъумэныр, щыхуэм дежи нэгъэсыныр, абыхэм я фееплъыр гъэльэпlэныр. Апхуэдабзэщ тхэн щlэзыдзэ щlалэгъуалэм ядэlэпыкъуни. Абы и лъэныкъуэкlи пщlэ зыхуэфащэ лажьыгъэщlокlуэкl союзым, псом хуэмыдуэ адыгабзэкlэ тхэхэм папщlэ. Куэдым къащlыхуэ Хьэх Сэфарбий эи унафэщlэ «Шыхупlагъуэ» литературэ хасэр, апхуэдэ лэжьыгъэ ди гъэзэжьыгъэ Балъкъэрыбзэкlэ урысыбзэкlэ тхэ ныбжьыщlэхэми.

Илъэс кlуэм юбилей зыбжанэ зэтрихьауэ зэрыщытар фощlэж.

Къэшэж Иннэ, Мечиев Кlэрим, Кlыщокъуэ Алим, Пащlэ Бэчмырзэ, нэгъуэщlхэми ятеухуауэ зэхуэс дахэхэр екlуэкlащ. Ахэр Президентым и нэлэ тету, Правительствэм и унафэм щlэту кьызэрагъэпэщ, ауэ кьыхэзыгъэхьэри, ятэу Iуэху зыщlри, зэрагъэпсыну щlыкlэр зыубзыхури, зыхуеину тхылъымпlэхэр зыгъэхьэзыри, щlыуэхэр кьезышлагъэри, хьэщlэхэр кьезыгъэблагъэри дэрэщ. Культурэмкlэ и министерствэм и лэжьакlуэхэм дапыщlауэ.

Ди тхакlуэхэм яхуэзфlэкlыр щынэрылъагъущ ди журналхэм. Сабийхэм папщlэ 3 («Нур», «Нюр» «Солнышко»), балигъхэм ейуэ 3 («Iуащlэмахуэ», «Минги Тау», «Литературная Кабардино-Балкария») кьыдокlри, абыхэм я лъэныкъуэ ещlэ литературэ гъащlэр нобэ зыхуэдэр. Абы нэмыщlкlэ, ди республикэм щыIэ фlыгъуэхэм ящыщу кьыщlэкlынщ (щlыпlэ кхъыхэкlи ахъшэкlэ тхылъхэр кьызэрыдэкlыр.

Сыт хуэсщэн, сытым хущыщlэрэ ди лэжьыгъэр зэхпlэмэ, ари машlэкъым. Нобэ псэу щlыуэм, щlалэгъуалэм ящхуэплажьэнри, абыхэм щхьакlэ адыгабзэкlэ, балъкъэрыбзэкlэ, урысыбзэуи сощlри, тхьыпlэ ятхьыпlэ ауэ сыт я зэрыгуэркlэ Iуэхуэхьэм. Иджыблагъэ щlалэгъуалэм ящыщу кьыщlэкlынщ (щlыпlэ кхъыхэкlи ахъшэкlэ тхылъхэр кьызэрыдэкlыр.

Сыт хуэсщэн, сытым хущыщlэрэ ди лэжьыгъэр зэхпlэмэ, ари машlэкъым. Нобэ псэу щlыуэм, щlалэгъуалэм ящхуэплажьэнри, абыхэм щхьакlэ адыгабзэкlэ, балъкъэрыбзэкlэ, урысыбзэуи сощlри, тхьыпlэ ятхьыпlэ ауэ сыт я зэрыгуэркlэ Iуэхуэхьэм. Иджыблагъэ щlалэгъуалэм ящыщу кьыщlэкlынщ (щlыпlэ кхъыхэкlи ахъшэкlэ тхылъхэр кьызэрыдэкlыр.

Тхылъхэм я шыкуркlэ, иджыпсту лажьэхэм зэрырагъуэхуэн талант зыбгъэдалъхэр мащlэкъым.

Союзым и кьалэнхэр Уставым щыгъэбыдащ. Тхакlуэхэм я хуитныгъэмрэ я сэбэн зыкъалъэмрэ ихьумэныщ Союзыр щlыщlэр. Тхакlуэхэм я псэукlэ хъунымкlэ ядэlэпыкъуныр, абыхэм гуфlэгъуэ е гузэвагъуэ яIэмэ, защlэгъэкъэуэщlри, лей кьатехьэмэ, кьащхьэщыжьынкlэ - псори кьалэн лъапlэу щытми, нэхъыщхьэр - Къэбэрдей-Балъкъэрым и литературэм и художественнэ фlагъэр гъэбыдэгъэным, и щlыщlэныгъэхэр гъэмэщlэным хуэлэжьэнырщ. Литературэр щlыхуфэм яхьихьэнри, лжьыгъэ нэхъыфlкэр нэхъ жьыжэ зэрыгъэхьэнри, ди къэралым и хуэсакlэ Iуэхуэ. Адыгэ, балъкъэр тхакlуэхэр щхьхуэу кьапщтэмэ, абыхэм кьалэн хэха я пщэ кьыдохуэ анэдэлъхубзэр хъумэныр теорэмкlэ ящlэрыщlэ, мис аращ псори зыкуэIэкlуэжьыр, адрей псори зыкъыщlэзыкlуэжьыр. Хэт ихъумэн, хэт зригъэжьыын-тlэ бзэм, тхакlуэр мыхъумэ? Лъэпкъ хабзэкэр, лъэпкъ хьэл-щынкlэ, дунейм теткlыр, гупсысэкlэр тэмэму къэгъэлъэгъуэнри абы пыщlащ. Мыри жьытlэнщи, ди ди Союзыр кьызэрыIэнхуэр, махуэм имыIа жьихуэIэм хуэдэу, жьыджэру хэтщ республикэм, къэралым и культурэ, жылагъуэ, политикэ гъащlэмэ.

Ди пщэ кьыдохуэ дунейм ехьжа тхакlуэхэм къащlэнар хъумэныр, щыхуэм дежи нэгъэсыныр, абыхэм я фееплъыр гъэльэпlэныр. Апхуэдабзэщ тхэн щlэзыдзэ щlалэгъуалэм ядэlэпыкъунри. Абы и лъэныкъуэкlи пщlэ зыхуэфащэ лажьыгъэщlокlуэкl союзым, псом хуэмыдуэ адыгабзэкlэ тхэхэм папщlэ. Куэдым къащlыхуэ Хьэх Сэфарбий эи унафэщlэ «Шыхупlагъуэ» литературэ хасэр, апхуэдэ лэжьыгъэ ди гъэзэжьыгъэ Балъкъэрыбзэкlэ урысыбзэкlэ тхэ ныбжьыщlэхэми.

Илъэс кlуэм юбилей зыбжанэ зэтрихьауэ зэрыщытар фощlэж.

Къэшэж Иннэ, Мечиев Кlэрим, Кlыщокъуэ Алим, Пащlэ Бэчмырзэ, нэгъуэщlхэми ятеухуауэ зэхуэс дахэхэр екlуэкlащ. Ахэр Президентым и нэлэ тету, Правительствэм и унафэм щlэту кьызэрагъэпэщ, ауэ кьыхэзыгъэхьэри, ятэу Iуэху зыщlри, зэрагъэпсыну щlыкlэр зыубзыхури, зыхуеину тхылъымпlэхэр зыгъэхьэзыри, щlыуэхэр кьезышлагъэри, хьэщlэхэр кьезыгъэблагъэри дэрэщ. Культурэмкlэ и министерствэм и лэжьакlуэхэм дапыщlауэ.

Ди тхакlуэхэм яхуэзфlэкlыр щынэрылъагъущ ди журналхэм. Сабийхэм папщlэ 3 («Нур», «Нюр» «Солнышко»), балигъхэм ейуэ 3 («Iуащlэмахуэ», «Минги Тау», «Литературная Кабардино-Балкария») кьыдокlри, абыхэм щхьакlэ адыгабзэкlэ, балъкъэрыбзэкlэ, урысыбзэуи сощlри, тхьыпlэ ятхьыпlэ ауэ сыт я зэрыгуэркlэ Iуэхуэхьэм.

Иджыблагъэ щlалэгъуалэм ящыщу кьыщlэкlынщ (щlыпlэ кхъыхэкlи ахъшэкlэ тхылъхэр кьызэрыдэкlыр.

Сыт хуэсщэн, сытым хущыщlэрэ ди лэжьыгъэр зэхпlэмэ, ари машlэкъым. Нобэ псэу щlыуэм, щlалэгъуалэм ящхуэплажьэнри, абыхэм щхьакlэ адыгабзэкlэ, балъкъэрыбзэкlэ, урысыбзэуи сощlри, тхьыпlэ ятхьыпlэ ауэ сыт я зэрыгуэркlэ Iуэхуэхьэм.

Ди тхакlуэхэм я кьалэнхэр нэхъ иужькlэ щlаларащ, армыхуэуэ тхакlуэм мипщlэ кьуныкъуэ, министр кьуныкъуэ игъэзащlэн хуейуэ аракъым. Совет лъэхъэнэращ тхакlуэм «передовой боец идеологического фронта» щlыуэкlэу, ар псом кьуэ хэщlауэ, хэлъэжьыхьауэ щыщlатар. Дунейм псом кьызэрыщlекlуэкlращи, тхакlуэм и кьалэнхэр тхыгъэ хущlыдахъэр кьигъэщlынращ. Нэхъыфlу тхэн, и Iэдакъэщlэкlхэр щlыкуэм дежи нэсын щхьакlэ, къэралым абы зыщlигъэхьуэфмэ, мис аращ тэмэмыр, Iуэхуэр фы дыдэу щекlуэкlынур.

Тхакlуэр щlыхуэм «и гум кьызэрыщхьыдыкlыр», кьызэрыщхьащыжьыр и тхылъхэращ, Абхъазым и утым дежи къэуву кlий-гуэуэ ар иткlэ, литературэм кьыхэзгъэн щlэlэжьыным.

Мы ди псалъэмакъыр «юбилейнэ» жьыуэпlэнум фIыуэ кьытеклащ. Содэ апхуэдэуи! Уэхъуахъуэрэ Iэгуу еуэзжу хэзэкlэ зэфlэкlрдзкъэ Iа. Сэ зэрыгъэгъуэ - жьыыIэхэр кьыщlеуэр сымыщlэу аракъым. Дэ зыри дгъэщlыкlуэрщ. Дыщlэшынэни дыщlэуукlытэни тхъуэлъэкъым. Апхуэдэ псалъэ кьыщlежьакlэ, зыри дбэщlынкъым. Псори зытещlыхьыпхъэр сыт?

Законыращ. Жылагъуэ зэгухьэныгъэхэр зэрылажьэ законым («Об общественных объединениях» фlы1ыгъуэ) законыщlэ кьегъэуэ жылагъуэ организацэхэр къэралым и Iуэхум, къэралри а организацэхэм я Iуэхум хэлъбэн хэмэйуэ. Сэ сызыиначфащlэр зы лъэпкъ зэфэзэщlу тхакlуэ союзхэм, лъэпкъ куэду зэхэт союзыщ. Унафэщlым и кьалэнщ а псомя я сэбэн зыхьалъэ зэрихьэну. Абыхэр тхакlуэхэр кьигъэщlынкъым. Ди Союзым и жэрдэмкlэщ, кьапщтэмэ, мы кьалэм тхакlуэхэм я фееплъэ дэтэу зэрагъэувар, я щlэхэр уэрамхэм зэрыфlащар. Апхуэдэ щlыкlуэщ, ари дигу кьэдгъэкlыжьыщ. Мечиев Кlэрим и хьэдэ кьуныщхьэхэр Къэзахстаным ящрашыжу кьызэрашэжари. Хьэмэ зыгуэрым хуэбжьыну пlэрэ Кlыщокъуэ Алим фэеплъ сын хуагъэувын, и щlэр уэрамым фlащын, и тхылъэр кьыдагъэкlын (томих хъуэ кьыдэкlащэщ), и архивыр Москва кьрашыжу увыIэнlэ тэмэм иратын щхьакlэ сэ си Iэкlэ письмо дапщэ стхами, комиссэ дапщэ щlэту щlэхъуэ щlалэщ, политкъэ кlубкъым. Политикэ трибуныр хьыхьэу, си гуэсу?!

Пэжщ, тхакlуэхэм «я бзэр» тlэкlу нэхъ «кьиутыпщым» хуэмыщlкlынт. Ар нэхъ кьыщlдэуейри, нэгъабзэ кьэхъуэхэм хуэдэу, лъэпкъ хьэргъэшыргъэ хуэмэбжьымэ гуэркlэ кьыщlыкъуэкlым дежщ. Иджы псори тlэкlу етlысэхыжьа хуэдэщ - къагрыгуэкlмэ хьэрэзынэ мафlэм зэрыдджэгуэ. Ди Союзым кьэс хъунукъым апхуэдэ мафlэм и зы хуэаскlи - псори кьэлыдынущ. Ящlэгупщэжу щlидза сфlощ мы республикэ щlыуэ тlууэ щыуэ ягущыIэу зэрызэхъэ-зэрызепlафэр кьызэрежьажу щытар: тхакlуэхэм я союзыр щызэгъэкlарщ.

Мыри дбэщlынкъым: ди балъкъэр тхакlуэхэм я бзэр нэхъ уIтыпщащ мы уэ зи гугъу пщlымкlэ, псори зэгурыIуэу зым темытхэми. Ауэ ахэри Тхакlуэхэм я союзым и щlэкlэ кьэпсалъэ зэрыщlам, щхьэж и щхьэ я хьэбгъэдэкlыжу зэрыпсалъэр. Ар хэт пэбубыдыр?

Нэхъыщхьэж гуэри хэлъщ а Iуэхум.

Жэнаэзы, сыт хуэдэ щыIэу кьуачэж дыкуэмэ я Налшык дыщlэзэхуэзамэ, эмыдзу хъуакъым: «Сэ ангуэдэу утыку ситын щхьакlэ, уэ укъыскъуэувэн хуейщ». «Ауэ?» - щlыжиIэм, щапхъэ кьыхуэсхьащ. Тхьэмадзэ и пэкlэ, тхакlуэхэм я союзым балъкъэр тхьэмадзэхэм я лыкlуэ гуп кьжьащ илъэс 90 зи ныбжь лыжь я пашэу, «Мечиев Кlэрим къызэралъхурэ илъэси 150-рэ зэрырикъуэ ирагъэкlа гуфlэгъэуэ зэIуцlэхэм хэта хъэщlэ лъапlэ Кугультинов Давид щlакlуэрэ бащlыкъкъэ тыгъэ хуащlэ.

Адыгэм сыт щыгъуи куэд яхэтащ «адыгэр мопхуэдэу, мыпхуэдэу щытын хуейщ» жаIэу дахэ дыдэу дэпсэльейуэ, ауэ езыхэм я щытыкlэм, я дуней тетыкlэм а зи гугъу ящlыпlэхэм, хьэл-щэным хуэдэ хьахьэмщ. Апхуэдэхэр кlуэ пэтми нэхъыбэ мэхъу. Къэрабгъэхэщ гъужьыгъэкъым, ауэ къэуэгъэнапlэ фочыр нэхъ кьащlэ нэхъыбэм.

Тхакlуэхэм я союзым и дежкlэ кьэзгъэзэжьынщи, дэри ди мащlэжьым политикэм екъэлlауэ зи бзэгу етlэхъуны зигу кьыпыльадэхэр. Сэ абыхэм яжьэкlэу: мыр творческэ Iуэхущlапlэщ, политкъэ клубкъым. Политикэ трибунэхэри ди куэдщ, КъБР-м хуэдэ республикэ щlыкlэр зыхуэныкъуэнум нэхъ куэдкlэ нэхъыбэу, - парламент, хьыбарегъащlэ Iэнатlэхэщ, политкъэ партхэщ, жылагъуэ зэгухьанысгъэхэр... Мис абыхэм фешыхуэ фыщlынэхъуакъуэ политикэм теухуауэ...

А псомя кьрахьну сыхуейтэкъым сэ тхакlуэр политикэ гъащlэм щlыхьхьэн щlымыIэу жысlэ хуэдэу. Иджы щlэуэ КъБР-м и Жылагъуэ палатэ кьызэрагъэпэщам ди Союзым щыщу щlыхьващlи – СозаевАхьмэт, Хьэфlыщlэ Мухьэмэд, ещанэр сэращи, сэ игъащlэм сыхэпщlауэ сокlуэкl политикэ псалъэмакъэм, зэдауэжьм. Иджыблагъэ щlалэ-щlалэ, и гъэзэгу пхыыщlу, пщэдей литературэр зыхуэдэн хуейр нобэ къэзыгъэльагъуэ, хуей щыхъуэм дежи, литературэм и щlопщ ди журналыр хьыну. «Литературэм и гущlэуэ» уущытыныр къэрзыгъэнщ, ауэ гъуджэм кьищlыр абы бгъэдэувэрщ е епхьэлlэрщ, нэгъуэщlу жьIэнщ, куэд щlауэ хьэзыр, уэ зыкlи уэхмыту Адыгэхьым къитэщlауэ дунейм тетырщ. Журналым, литературэми ещхьу, езым кьигъэщlыфу щытын хуейщ иджыкъым къэс дунейм темыта, ауэ Iэмал имыIэу нобэ дунейр ихъуэскъуэжкlэ зыхуеин хъуа, зыхуэныкъуэ гуэркlэ. Аращ литературэщхуэхэм, кьапщтэмэ, уэрыс литературэм журналхэм игъащlэм щагъэзащlэ кьалэнщ.

- Пензэм, усыгъэм, критикэм, драматургием я нобэрей щытыкlэм теухуауэ сыт жыпlэн? Узыгъэгуфlэр, узыгъэпlейтеир сыт?

- Литературэ критикэм нэхъ ин гъэзэжьыгъэ зиIэ зэхэзыщlатым щхьакlэ, нэхъ ешlэлеяуэ сеплъу арами сщlэркъым, ауэ сэ сызыгъэузакlэ, сигу кьеуэр нэхъыбэщ сызыгъэгуфlэм нэхъри. Ар зыкъомкlи епхьатащ, ищlэкlи зэрыжьысIащ, тхакlуэ нэхъыжьхэр дунейм зэрехьэжам, кьызэщlэрыуэуэ куэдкlэ узыщlыгуэ къэнэ щlэблэ дызэрыжьыным. Тхыгъэхэм я купщlэкlэ

«УФ-м щэнхабзэмкlэ щыIэ зиIэ и лажьакlуэ» цlэ лъапlэр къызэрыIащамкlэ тхылъымрэ дамыгъэмрэ КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен къэретыж. *2006 гъэ*

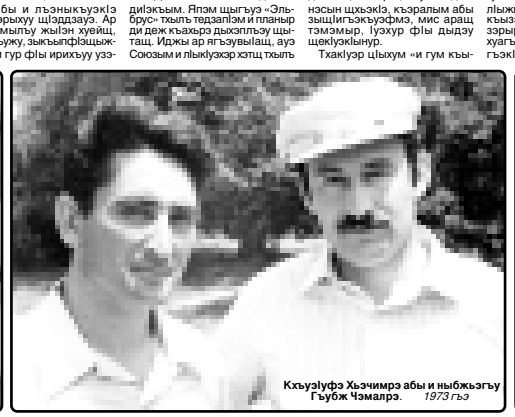

Къуэлуфэ Хьэчимрэ абы и ныбжьэгъу Гъубж Чэмалрэ. *1973 гъэ*

Пащlэ Бэчмырзэ къызэралъхурэ илъэси 150-рэ зэрырикъуэ ирагъэкlа гуфlэгъэуэ зэIуцlэхэм хэта хъэщlэ лъапlэ Кугультинов Давид щlакlуэрэ бащlыкъкъэ тыгъэ хуащlэ. *2004 гъэ*

Дифl догъэтъанlэ

Зи гупкlэ уисым и уэрэдыр щызэмыгъэщlэгъуафlэм деж

Кхъуэлуфэ Хьэчим и зэфIэкI

Кулиев Къайсын и фэепль пшыхь КъБР-м Щэнхабзэкlэ и фондым щэкlэжьы. Абы къриубэлъэгъ Кхъуэлуфэ Хьэчим, Кулиевз Элизэт, Бечелов Ильяс сымэ. *2008 гъэ*

Ингуш Республикэм и Мэлгъэбзэг къалэм дэт гимназием щеджэхэм Кхъуэлуфэ Хьэчим я хьэщlэщ. *2004 гъэ*

къапщтэмэ, си щхьэкlэ литературэм и ныкъусанырэ ин дыдэу къысщыхъуф нобэрей тхылъ-еджэм и интеллектыр эдынэсэм я щхьэкlэ зэрыхурэ, щыкlуагъ литературэм иритыныгъэм и хьэтырыкlэ иритыныгъэ зыщыгъгъыр къыззэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэсса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытыгъ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр эдынэсар, дэнэйм щекlуэкlыр, политикэр умыщlэу щытмэ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакlуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыпэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекlуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? Тхакlуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Усыгъэр къэбгъэщlынир нэхъ тынщыи жысIэнтэкъым, сыту пIэрэ ар къызыхъкIыр?

- Лъэпкъ гупсысэкlэми зыкъомкlэ тещlыхьауэ къыщlэкlынущ. Поэзиеращ псоми къызэрыгъажьэр, нэхъ щапхъэ хьурэ ди Iуэрыlуатэр, Гащlэ Бэчмырзэ, Щоджэнщlыкlу Алий, Кlыщокъуэ Алим сымэ я творчествэр, абыхэм къакlэпlыкlуа усакlуэхэрщ. Школхэм япэу икlи нэхъыбэу щрагъэдэкри аращ.

- Хьэчим, сытхэр уи хъуэпсапIэ, мурад, сыт узэлэжьыр? Пэжыр жыпIэнумэ, уи публицистикэм дыхуэзэшащ.

- Сыхуейт Хэку зауэшхуэр ди къэралым и текIуэныгъэкlэ зэриухрэ илъэс 65-рэ щрикъум ирихьэлIэу зауэм теухуауэ сиIэ тхыгъэхэр къыдэзгъэзекlыжьыну.

Мыдрейуэ «Вечные странники» тхылъым къыкlэлъыкlуэр сльэгъащlэрэт жысIоIэ. Пэжыгъэ сиIэхэщ сфыцыбзэкlэ къыдэкlауэ, адыгэбзэкlэ дунейм къытемыхьауэ е адыгэбзэкlэ щыIу, урысыбзэкlэ трамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

Тхакlуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я зэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дыдзэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакlуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхыгъэхэр, адыгэхэм балъкъэрыбзэкlэ тхыгъэ ящlыкъыбзэкlэ зрадзэкI. ТхакIуэхэм яхэтхъым я цыхуГъэкlэ, гупсысэкlэкlэ, дуней тетыкIэкlэ къапщтэмэ, гужьгужьэ гуэр зи гум илъ. Ауэ дэтхэнэ зыкъыз и лъэпкъыр нэхъыбэ, нэхъ лъагэу илъагъуну, япэ иригъэщlыну фIэфIыр хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр интернационалъэ тематикэкlэ япэм эзджэу щытам, публицистикэ жанрым хэту. Абы лъандэрэ си гум ислъхьауэ щытщи, адыгэхэм я щхьэр лъакъшэу щlалъ гъужьан зэи стхаркъым, ауэ ди лъэпкъым хуэдэ щыIэкъым жысIэуи игъащlэкlэ стхынукъым. Уи лъэпкъыр уэ фIыуэ пIагъунущ, зыкъи пумыщу, ауэ адрейхэри хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр нэгъуущ лъэпкъым теухуауэ Iей жызыIэн. Абы хэтыр я лъэпкъым и хуитныгъэр тIкIыу зэблэщауэ къызыпIуэгъуэ. Лъэпкъэр зэхуэгъэзэн жиIэм къикlыркъым мелуанищэ хъуми мелуан ныкъуэ фIэкlа мыхъуми я Iуэхур зэхуэдабзэу екIуэкlыну. Лъэпкъ зэхуэдэнкlэ ъ жьхуиIэм

къигъэльагъуэр уэ мо лъэпкъым ущыщщ жиIэу къэралым уимыгъэпудынращ, Аруэ теорие и лъэныкъуэкlэ «равноправие народов» жьхуиIэмрэ «право нации на самоопределение» жьхуиIэмрэ зыщ, нэхъ тэмэмыр, демократием нэхъ къиубыдыр «права человека» жьхуиIэращ. Щыхуи и жьхуиIэрэ, щыхуи и литературэм щыгъэ иритыныгъэр къызэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытщ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр зэдынэсар, дэнэйм щекlуэкlыр, политикэр умыщlэу щытщ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакIуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыIэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекIуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? ТхакIуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Усыгъэр къэбгъэщlынир нэхъ тынщыи жысIэнтэкъым, сыту пIэрэ ар къызыхъкIыр?

- Лъэпкъ гупсысэкlэми зыкъомкlэ тещlыхьауэ къыщlэкlынущ. Поэзиеращ псоми къызэрыгъажьэр, нэхъ щапхъэ хьурэ ди Iуэрыlуатэр, Гащlэ Бэчмырзэ, Щоджэнщlыкlу Алий, Кlыщокъуэ Алим сымэ я творчествэр, абыхэм къакlэпlыкlуа усакlуэхэрщ. Школхэм япэу икlи нэхъыбэу щрагъэдэкри аращ.

- Хьэчим, сытхэр уи хъуэпсапIэ, мурад, сыт узэлэжьыр? Пэжыр жыпIэнумэ, уи публицистикэм дыхуэзэшащ.

- Сыхуейт Хэку зауэшхуэр ди къэралым и текIуэныгъэкlэ зэриухрэ илъэс 65-рэ щрикъум ирихьэлIэу зауэм теухуауэ сиIэ тхыгъэхэр къыдэзгъэзекlыжьыну.

Мыдрейуэ «Вечные странники» тхылъым къыкlэлъыкlуэр сльэгъащlэрэт жысIоIэ. Пэжыгъэ сиIэхэщ сфыцыбзэкlэ къыдэкlауэ, адыгэбзэкlэ дунейм къытемыхьауэ е адыгэбзэкlэ щыIу, урысыбзэкlэ трамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

Тхакlуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я хэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дызэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакIуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхыгъэхэр, адыгэхэм балъкъэрыбзэкlэ тхыгъэ ящlыкъыбзэкlэ зрадзэкI. ТхакIуэхэм яхэтхъым я цыхуГъэкlэ, гупсысэкlэкlэ, дуней тетыкIэкlэ къапщтэмэ, гужьгужьэ гуэр зи гум илъ. Ауэ дэтхэнэ зыкъыз и лъэпкъыр нэхъыбэу, нэхъ лъагэу илъагъуну, япэ иригъэщlыну фIэфIыр. Абы щхьэкlэ зыгуэр емыкlу щlыпIэ хуейуэ си щхьэкlэ къэслыпIэркъым.

Кудзэ сытетхыкъыр интернационалъэ тематикэкlэ япэм эзджэу щытам, публицистикэ жанрым хэту. Абы лъандэрэ си гум ислъхьауэ щытщи, адыгэхэм я щхьэр лъакъшэу щlалъ гъужьан зэи стхаркъым, ауэ ди лъэпкъым хуэдэ щыIэкъым жысIэуи игъащlэкlэ стхынукъым. Уи лъэпкъыр уэ фIыуэ пIагъунущ, зыкъи пумыщу, ауэ адрейхэри хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр нэгъуущ лъэпкъым теухуауэ Iей жызыIэн. Абы хэтыр я лъэпкъым и хуитныгъэр тIкIыу зэблэщауэ къызыпIуэгъуэ. Лъэпкъэр зэхуэгъэзэн жиIэм къикlыркъым мелуанищэ хъуми мелуан ныкъуэ фIэкlа мыхъуми я Iуэхур зэхуэдабзэу екIуэкlыну. Лъэпкъ зэхуэдэнкlэ ъ жьхуиIэм

къигъэльагъуэр уэ мо лъэпкъым ущыщщ жиIэу къэралым уимыгъэпудынращ. Аруэ теорие и лъэныкъуэкlэ «равноправие народов» жьхуиIэмрэ «право нации на самоопределение» жьхуиIэмрэ зыщ, нэхъ тэмэмыр, демократием нэхъ къиубыдыр «права человека» жьхуиIэращ. Щыхуи и жьхуиIэрэ, щыхуи и литературэм щыгъэ иритыныгъэм и хьэтырыкlэ иритыныгъэ зыщыгъгъыр къыззэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытщ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр зэдынэсар, дэнэйм щекIуэкlыр, политикэр умыщlэу щытщ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакIуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыIэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекIуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? ТхакIуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Щыхуи дэкIуеипIэ гуэр, мис мы уи илъэс 70-м хуэдизу, щынэсам дежи и хабзэщ къызэплъэкIыжу, мураду зыхуигъэвахэм щыщу къехъулIа-къемыхъулIахэм ириплъэжу. Уэ абы-кlэ узыгъэгугIэу, уигу къеуэжу уиIэр сыт?

- Дэтхэнэ зыми къемыхъулIар нэхъыбэру къышщlэкlынщ хуэзэфIэкlам нэхърэ. Сэри сыапхуэдэщ. Тхьэ ирисIуэфынущ: къулыкъущIэшхуэ сыхъуну, кадрьерэ гъуэзэджэ сщlыну зи сыщlэхъуэпсакъым. Къулыкъущlэкlэ сыдригъэкlуэтеину сызыщlегушы гуэри зи сиIэкlым, зыгуэр къэсхьами, си гущlэ къыщlэкlыжа мыхъумэ. Унафэщlу сыщlалэжьахэми «сещакlуэрэ» къэзыубда зыри яхэткъым. Абы хэмэ сэбэлыпкlэ гуэр къызэрыщыхъынур ящlэри, сагъэкlуауэ аращ.

Мы жысIэхэм емыкlу халъэгъэнкlэ хъунщ, ауэ, пэж дыдэу, апхуэдизу гъэзэгъаныр ущыплъажькlэ, идижьри къэс уэзмыгупсыса гуэрхэри уи щхьэм къэзрыхь е губзыщlа гуэрхэр уи Iуэрыlуатэм и къэрыгъэ. «Объективнэу» жыхуаIэ дыдэм хуэдизу сеплынщи, зы пэж жысIэнщ: нэхъыбэфIу, ежьмрэ сыкъуэжьу, зэныбжьыкlэ ирамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

ТхакIуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я хэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дызэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакIуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхыгъэхэр, адыгэхэм балъкъэрыбзэкlэ тхыгъэ ящlыкъыбзэкlэ зрадзэкI. ТхакIуэхэм яхэтхъым я цыхуГъэкlэ, гупсысэкlэкlэ, дуней тетыкIэкlэ къапщтэмэ, гужьгужьэ гуэр зи гум илъ. Ауэ дэтхэнэ зыкъыз и лъэпкъыр нэхъыбэу, нэхъ лъагэу илъагъуну, япэ иригъэщlыну фIэфIыр. Абы щхьэкlэ зыгуэр емыкlу щlыпIэ хуейуэ си щхьэкlэ къэслыпIэркъым.

Кудзэ сытетхыкъыр интернационалъэ тематикэкlэ япэм эзджэу щытам, публицистикэ жанрым хэту. Абы лъандэрэ си гум ислъхьауэ щытщи, адыгэхэм я щхьэр лъакъшэу щlалъ гъужьан зэи стхаркъым, ауэ ди лъэпкъым хуэдэ щыIэкъым жысIэуи игъащlэкlэ стхынукъым. Уи лъэпкъыр уэ фIыуэ пIагъунущ, зыкъи пумыщу, ауэ адрейхэри хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр нэгъуущ лъэпкъым теухуауэ Iей жызыIэн. Абы хэтыр я лъэпкъым и хуитныгъэр тIкIыу зэблэщауэ къызыпIуэгъуэ. Лъэпкъэр зэхуэгъэзэн жиIэм къикlыркъым мелуанищэ хъуми мелуан ныкъуэ фIэкlа мыхъуми я Iуэхур зэхуэдабзэу екIуэкlыну. Лъэпкъ зэхуэдэнкlэ ъ жьхуиIэм

къигъэльагъуэр уэ мо лъэпкъым ущыщщ жиIэу къэралым уимыгъэпудынращ. Аруэ теорие и лъэныкъуэкlэ «равноправие народов» жьхуиIэмрэ «право нации на самоопределение» жьхуиIэмрэ зыщ, нэхъ тэмэмыр, демократием нэхъ къиубыдыр «права человека» жьхуиIэращ. Щыхуи и жьхуиIэрэ, щыхуи и литературэм щыгъэ иритыныгъэм и хьэтырыкlэ иритыныгъэ зыщыгъгъыр къыззэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытщ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр зэдынэсар, дэнэйм щекIуэкlыр, политикэр умыщlэу щытщ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакIуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыIэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекIуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? ТхакIуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Усыгъэр къэбгъэщlынир нэхъ тынщыи жысIэнтэкъым, сыту пIэрэ ар къызыхъкIыр?

- Лъэпкъ гупсысэкlэми зыкъомкlэ тещlыхьауэ къыщlэкlынущ. Поэзиеращ псоми къызэрыгъажьэр, нэхъ щапхъэ хьурэ ди Iуэрыlуатэр, Гащlэ Бэчмырзэ, Щоджэнщlыкlу Алий, Кlыщокъуэ Алим сымэ я творчествэр, абыхэм къакlэпlыкlуа усакlуэхэрщ. Школхэм япэу икlи нэхъыбэу щрагъэдэкри аращ.

- Хьэчим, сытхэр уи хъуэпсапIэ, мурад, сыт узэлэжьыр? Пэжыр жыпIэнумэ, уи публицистикэм дыхуэзэшащ.

- Сыхуейт Хэку зауэшхуэр ди къэралым и текIуэныгъэкlэ зэриухрэ илъэс 65-рэ щрикъум ирихьэлIэу зауэм теухуауэ сиIэ тхыгъэхэр къыдэзгъэзекlыжьыну.

Мыдрейуэ «Вечные странники» тхылъым къыкlэлъыкlуэр сльэгъащlэрэт жысIоIэ. Пэжыгъэ сиIэхэщ сфыцыбзэкlэ къыдэкlауэ, адыгэбзэкlэ дунейм къытемыхьауэ е адыгэбзэкlэ щыIу, урысыбзэкlэ трамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

Тхакlуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я хэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дызэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакIуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхыгъэхэр, адыгэхэм балъкъэрыбзэкlэ тхыгъэ ящlыкъыбзэкlэ зрадзэкI. ТхакIуэхэм яхэтхъым я цыхуГъэкlэ, гупсысэкlэкlэ, дуней тетыкIэкlэ къапщтэмэ, гужьгужьэ гуэр зи гум илъ. Ауэ дэтхэнэ зыкъыз и лъэпкъыр нэхъыбэу, нэхъ лъагэу илъагъуну, япэ иригъэщlыну фIэфIыр. Абы щхьэкlэ зыгуэр емыкlу щlыпIэ хуейуэ си щхьэкlэ къэслыпIэркъым.

Кудзэ сытетхыкъыр интернационалъэ тематикэкlэ япэм эзджэу щытам, публицистикэ жанрым хэту. Абы лъандэрэ си гум ислъхьауэ щытщи, адыгэхэм я щхьэр лъакъшэу щlалъ гъужьан зэи стхаркъым, ауэ ди лъэпкъым хуэдэ щыIэкъым жысIэуи игъащlэкlэ стхынукъым. Уи лъэпкъыр уэ фIыуэ пIагъунущ, зыкъи пумыщу, ауэ адрейхэри хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр нэгъуущ лъэпкъым теухуауэ Iей жызыIэн. Абы хэтыр я лъэпкъым и хуитныгъэр тIкIыу зэблэщауэ къызыпIуэгъуэ. Лъэпкъэр зэхуэгъэзэн жиIэм къикlыркъым мелуанищэ хъуми мелуан ныкъуэ фIэкlа мыхъуми я Iуэхур зэхуэдабзэу екIуэкlыну. Лъэпкъ зэхуэдэнкlэ ъ жьхуиIэм

къигъэльагъуэр уэ мо лъэпкъым ущыщщ жиIэу къэралым уимыгъэпудынращ. Аруэ теорие и лъэныкъуэкlэ «равноправие народов» жьхуиIэмрэ «право нации на самоопределение» жьхуиIэмрэ зыщ, нэхъ тэмэмыр, демократием нэхъ къиубыдыр «права человека» жьхуиIэращ. Щыхуи и жьхуиIэрэ, щыхуи и литературэм щыгъэ иритыныгъэм и хьэтырыкlэ иритыныгъэ зыщыгъгъыр къыззэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытщ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр зэдынэсар, дэнэйм щекIуэкlыр, политикэр умыщlэу щытщ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакIуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыIэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекIуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? ТхакIуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Щыхуи дэкIуеипIэ гуэр, мис мы уи илъэс 70-м хуэдизу, щынэсам дежи и хабзэщ къызэплъэкIыжу, мураду зыхуигъэвахэм щыщу къехъулIа-къемыхъулIахэм ириплъэжу. Уэ абы-кlэ узыгъэгугIэу, уигу къеуэжу уиIэр сыт?

- Дэтхэнэ зыми къемыхъулIар нэхъыбэру къышщlэкlынщ хуэзэфIэкlам нэхърэ. Сэри сыапхуэдэщ. Тхьэ ирисIуэфынущ: къулыкъущIэшхуэ сыхъуну, кадрьерэ гъуэзэджэ сщlыну зи сыщlэхъуэпсакъым. Къулыкъущlэкlэ сыдригъэкlуэтеину сызыщlегушы гуэри зи сиIэкlым, зыгуэр къэсхьами, си гущlэ къыщlэкlыжа мыхъумэ. Унафэщlу сыщlалэжьахэми «сещакlуэрэ» къэзыубда зыри яхэткъым. Абы хэмэ сэбэлыпкlэ гуэр къызэрыщыхъынур ящlэри, сагъэкlуауэ аращ.

Мы жысIэхэм емыкlу халъэгъэнкlэ хъунщ, ауэ, пэж дыдэу, апхуэдизу гъэзэгъаныр ущыплъажькlэ, идижьри къэс уэзмыгупсыса гуэрхэри уи щхьэм къэзрыхь е губзыщlа гуэрхэр уи Iуэрыlуатэм и къэрыгъэ. «Объективнэу» жыхуаIэ дыдэм хуэдизу сеплынщи, зы пэж жысIэнщ: нэхъыбэфIу, ежьмрэ сыкъуэжьу, зэныбжьыкlэ ирамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

Тхакlуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я хэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дызэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакIуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхыгъэхэр, адыгэхэм балъкъэрыбзэкlэ тхыгъэ ящlыкъыбзэкlэ зрадзэкI. ТхакIуэхэм яхэтхъым я цыхуГъэкlэ, гупсысэкlэкlэ, дуней тетыкIэкlэ къапщтэмэ, гужьгужьэ гуэр зи гум илъ. Ауэ дэтхэнэ зыкъыз и лъэпкъыр нэхъыбэу, нэхъ лъагэу илъагъуну, япэ иригъэщlыну фIэфIыр. Абы щхьэкlэ зыгуэр емыкlу щlыпIэ хуейуэ си щхьэкlэ къэслыпIэркъым.

Кудзэ сытетхыкъыр интернационалъэ тематикэкlэ япэм эзджэу щытам, публицистикэ жанрым хэту. Абы лъандэрэ си гум ислъхьауэ щытщи, адыгэхэм я щхьэр лъакъшэу щlалъ гъужьан зэи стхаркъым, ауэ ди лъэпкъым хуэдэ щыIэкъым жысIэуи игъащlэкlэ стхынукъым. Уи лъэпкъыр уэ фIыуэ пIагъунущ, зыкъи пумыщу, ауэ адрейхэри хуитщ и лъэпкъым хуэдэ дунейм темыпу жаIэну. Дэ, тхакIуэхэм, къытхэтхыкъыр нэгъуущ лъэпкъым теухуауэ Iей жызыIэн. Абы хэтыр я лъэпкъым и хуитныгъэр тIкIыу зэблэщауэ къызыпIуэгъуэ. Лъэпкъэр зэхуэгъэзэн жиIэм къикlыркъым мелуанищэ хъуми мелуан ныкъуэ фIэкlа мыхъуми я Iуэхур зэхуэдабзэу екIуэкlыну. Лъэпкъ зэхуэдэнкlэ ъ жьхуиIэм

къигъэльагъуэр уэ мо лъэпкъым ущыщщ жиIэу къэралым уимыгъэпудынращ. Аруэ теорие и лъэныкъуэкlэ «равноправие народов» жьхуиIэмрэ «право нации на самоопределение» жьхуиIэмрэ зыщ, нэхъ тэмэмыр, демократием нэхъ къиубыдыр «права человека» жьхуиIэращ. Щыхуи и жьхуиIэрэ, щыхуи и литературэм щыгъэ иритыныгъэм и хьэтырыкlэ иритыныгъэ зыщыгъгъыр къыззэрыпкъырымыхьыфырщ. «А»-мрэ «б»-мрэ зэпыбгъэуфэу зебгъэса щхьэкlэ, уи бзаджэ дахэу щытщ, ноби щыщ щlэныгъэр, щэнхабзэр зэдынэсар, дэнэйм щекIуэкlыр, политикэр умыщlэу щытщ, (нанотехнологие, сытхэм зэкlэ я гугъу тщlынкъым) умытхэфыну къыщежьыжьыгъ. Ахэр къызэрыкlуэрэ зыгъэльэгъэуэн, литературэм хэзыпщэн тхакIуэхэм къахэкlыркъым. Ноби щыIэ цыхуу псэукlэм, экономикэм къыщекIуэжьы зэхущытыкlэхэм, рынокэм, къыщыхъуэхэм, мылъку щхьэкlэ цыхуу яуклыу къызэрыхъум, политикэ зэныкъэкъуэхэм тетхыхыркъым, илъэс 20 дэжьа и ужь, мыпхуэдэ щыIат жиIэу щlэжьыкlэхуэр езыгъэупсысын ятхыркъым.

Сыт щlэн хуейр ар зэхъуэкlа хъун щхьэкlэ? ТхакIуэхэм я щlэблэ къэхъун хуейщ, абыхэм бзэр фIыуэ щlапхъэщ. Ауэ апхуэдизу литературэм куэд къыкъыхъркъым, усакlуэ ныбжьыщlэхэр мыхъумэ.

- Щыхуи дэкIуеипIэ гуэр, мис мы уи илъэс 70-м хуэдизу, щынэсам дежи и хабзэщ къызэплъэкIыжу, мураду зыхуигъэвахэм щыщу къехъулIа-къемыхъулIахэм ириплъэжу. Уэ абы-кlэ узыгъэгугIэу, уигу къеуэжу уиIэр сыт?

- Дэтхэнэ зыми къемыхъулIар нэхъыбэру къышщlэкlынщ хуэзэфIэкlам нэхърэ. Сэри сыапхуэдэщ. Тхьэ ирисIуэфынущ: къулыкъущIэшхуэ сыхъуну, кадрьерэ гъуэзэджэ сщlыну зи сыщlэхъуэпсакъым. Къулыкъущlэкlэ сыдригъэкlуэтеину сызыщlегушы гуэри зи сиIэкlым, зыгуэр къэсхьами, си гущlэ къыщlэкlыжа мыхъумэ. Унафэщlу сыщlалэжьахэми «сещакlуэрэ» къэзыубда зыри яхэткъым. Абы хэмэ сэбэлыпкlэ гуэр къызэрыщыхъынур ящlэри, сагъэкlуауэ аращ.

Мы жысIэхэм емыкlу халъэгъэнкlэ хъунщ, ауэ, пэж дыдэу, апхуэдизу гъэзэгъаныр ущыплъажькlэ, идижьри къэс уэзмыгупсыса гуэрхэри уи щхьэм къэзрыхь е губзыщlа гуэрхэр уи Iуэрыlуатэм и къэрыгъэ. «Объективнэу» жыхуаIэ дыдэм хуэдизу сеплынщи, зы пэж жысIэнщ: нэхъыбэфIу, ежьмрэ сыкъуэжьу, зэныбжьыкlэ ирамыдзауэ. Мис ахэр зыхуэхъунущащрэт, абыхэм дыхунэсащэрэт.

Тхакlуэхэм я союзым и лъэныкъуэкlэ сызыщlэхъуэпсыр абы хэтхэм я хэхуакlуэ зэхущытыкlэ дахэ сытым дежи дэлъу сльэгъунырщ. Сэ нужь сиIэ икlи соIалIэ да дызэгурыIуэу, дызэныбжьыкlэгъуу зэрекIуэкlынымк. Си гугъэмкlэ, ар къыдохъулIэ. Зэныкъэкъуу гуэрхэр къыщыхъуэхэм дежи, лъэпкъ нэщхэм ятещlыхьауэ тхакIуэхэм я щlыб зыхуагъэзауэ зэи къэхуакъым. Уеблэмэ, лъэпкъ зэхуэмыдэхэм щыщхэр нэхъ зэгъэнэгъу хъууэ пIэрэ, жыIэпIэ ап хуэдэщ. Я̀пэм урысыбзэкlэ зрадзэкIрэ зым и тхыгъэм адрейр къеджэу щытамэ, иджы балъкъэр тхакIуэхэм адыгэбзэкlэ тха тхы

● ТекIуэныгъэ-65

Зауэ гъуэгуанэхэмкIэ

Махуэр махуэм кIэлъыкIуэу 1945 гъэм

МАЗАЕМ И 11-м
СССР-м (Сталин И. В.), США-м (Рузвельг Ф. Д.), Инджылызым (Чер чилль У.) я лIыщхьэхэр зыхэта Кырым конференцым и лэжьыгъэр Ялтэ щиухащ.

2-нэ Белорус фронтым и дзэхэм зэтракьутащ Дейч-Кроне кьалэм кьыщаухъурехьа нэмыщI дзэшхэр, а кьалэрэ хуит кьащIыжащ.

МАЗАЕМ И 12-м
2-нэ Белорус фронтым и дзэхэм (маршал Рокоссовский К. К.) Грудзендзэрэ Семпольнэрэ я зэхуакум биймебгъэрыкIуэныгъэ ныкIуэ иным щыщIадзащ. Ауз советыдзэхэм гуащIэу кьапэщIэуващ 2-нэ нэмыщI армэ лъэщыр.

Пластирас Г. зи пашэ Алыдж правит ельствэм кьэралым и щIыналъэм зауэ щыгъэувыIэн мурадкIэ зэгурыIуэныгъэ иригыкIыпIащ и щIыналъэм щыIэ лъэпкъ щхьэхуитщIыжакIуэ фронтым.

МАЗАЕМ И 13-м
2-нэ Белорус фронтым и дзэхэм ипэ махуэм зыщIадзаебгъэрыкIуэныгъэм пащэну хэтащ. Ауз аэр аргуэру пIэльэщакьым 2-нэ нэмыщI армэм.

МАЗАЕМ И 14-м
А махуэм 1-нэ Белорус фронтым и дзэхэм (маршал Жуков Г. К.) е хэуIэныгъэ яIащ. Абыхэм хьэбсабэу зэтракьутащ Швейцемюль зыщыщыгъэбыда нэмыщIдзэр. А махуэ дыдэм ахэр КIуэкIыпIэ Померанием километр 20-м нэскIэ и пэкIэ щыкIуэтащ.

ВЛКСМ-м и Къбэрдей-Балькъэр обкомым ГКО-м и Iэтащхьэ Сталин И. В. хьыбар иригъэщIащ республикэм и комсомолецхэмрэ щIалэгъуалэхэмрэ Дзэ Плыжкьым зыщIэгъэкъуэн мурадкIэ сом 1 655 000-рэ зэрызэхахьэсамкIэ. Ставкэм комсомолым и обкомым хуигъэхьа телеграммэм адэкIэ итт: «Хуит дыфщI зыхэтхьэса ахьшэмкIэ «Къэбэрдеим и комсомолец» и цIэу истребителхэм я эскадрильэ кьыхэдгъэпэщыну икIи ар маршал Жуков Г. К. зи командующэ 1-нэ Белорус фронтым еттыну» Телеграммэм Iэ щIидзат ВЛКСМ-м и обкомым и секретарь Кабалоев Билар.

Сталин И. В. Къэбэрдей-Балькъэрым и комсомолецхэмрэ щIалэгъуалэмрэ хьуэжьу телеграммэ кьаритыжащ икIи апхуэдэ лэжьыгъэшхэу зэрызэфIагъэкIам щхьэкIэ фIыщIэ ин кьахуищащ.

МАЗАЕМ И 15-м
2-нэ Белорус фронтым и командующэ, маршал Рокоссовский К. К. Генеральнэ штабым и унафэщI Василевский А. М. кьелъэIуащ Кеслин щыIэ фашистыдзэ иным пэлъэщын пащIэ кьарукIэ зыщIигъэкъуэну.

1-нэ Жраин фронтым и дзэхэм (маршал Конев И. С.) Бреславль (Вроправл) зыщызыгъэбыда нэмыщI-фашистыдзэр кьнуэх ъуерихащ.

Мкикэ кьыщыдзэуахащ Щыхубз хэм я дуней-непсо конференц. Абы щытепсэлъыхьыну кьыхалъхьащ ЕтIуанэ дунейпсо зауэр ухьным щыхубзхэм хуащIын хуей Iуэхугъуэхэр.

Командующэ Нэхьыщхьэм и Ставкэм щытепсэлъыхьащ маршал Рокоссовский К. К. и лъэIум. Абы унафэ кьыщащтащ 2-нэ Белорус фронтым дзэпсихьныгъэ иратыну.

МАЗАЕМ И 16-м
1-нэ Белорус фронтым и дзэхэм зэтракьутащ Штаергард кьухьэпIэ лъэныкьуэм щыIэ 11-нэ нэмыщI-фашистыдзэр.

СССР-м и СНК-м унафэ кьещIэ зауэм хэкIуэдахэм я бынхэу зеиншэу кьэнахэр зыхуейхэмкIэ кьызэгъэпэщыным теухуаеу.

МАЗАЕМ И 17-м
Командующэ Нэхьыщхьэм и Ставкэм унафэ ищIащ 1-нэ Белорус фронтым икIэщIыпIэкIэ КIуэкIыпIэ Померанием щыIэ фашистыдзэхэмебгъэрыкIуэн щIидзэну.

Командующэ Нэхьыщхьэм и Ставкэм унафэ ищIащ 2-нэ, 3-нэ Украин фронтхэм Венэ щыIэ нэмыщIдзэхэм зэребгъэрыкIуэным икIэщIыпIэкIэ зыхуагъэхьэзырыну.

Командующэ Нэхьыщхьэм и Генеральнэ штабым и унафэщI маршал Василевский А. М, унафэ хуищIащ икIэщIыпIэкIэ КIуэкIыпIэ Пруссием кIуэуэ абы щыIэ Прибалтийскэ, 3-нэ Белорус фронтхэм кьапэщIыль кьалэнхэр иубзыхуну , я зауэ Iуэхухэр зэтриухэуну.

МАЗАЕМ И 18-м
КIуэкIыпIэ Пруссием щыIэ Мельзак куейм и дежь лIыгъэ хэльу и гъащIэр щитащ 3-нэ Белорус фронтым и командующэ, армэм и генерал, Совет Союзым, тIэунейр и ЛIыхьужь, Хэкум и кIуэ пэж Черняховскай Иван Даниил и кIуэ зи. Генерал цIрыIуэр Вильюс щыщIалъхьащ, абы и фэеплъ Инстербургэ кьалэм Черняховск фIащащ.

СССР-м и Правительствэм унафэ ищIащ Варшавэ зэфIэгъэувэжьныжкIэ дзэпсихьныу.

Нэмыщ1у фашистхэм Маутхаузен гъэрыпIэм гущIэгъэнушэу щаукIащ ди кьэралым и кIуэ пэж, инженер дзэхэм я генерал-лейтенант, зауэ щIэныгъэм я щ1эр, академие зыбжанэм я академик, Iпэ дунейпсо зауэми граждан зауэми хэта Карбышев Дмитрий. ЗэрыдыIэм хуэдэу Совет Союзым и ЛIыхьужь цIэ лъапIэр абы фIащащ1946 гъэм.

Зыгъэхьэзырар
УЭРЫШ Нурхьэлийщ.

● Щэнхабзэ

Къафэм и дуней

Сабий кьафакIуэ гупхэм я урысейпсо зэхьэзэхуэ «Уэлэнщэм. Дуней»: зыфIащам, и ныIыхэ иджыблагъэ Хьэсэней кьуажэм дэт Щэнхабзэмкlэ унэм щекIуэкIащ. Абы хэтащ Налшык и курыт еджапIэу 16-м я гупхэр.

КъБР-м и цIыхубэ артисткIэ Къардэн Еленэ зи пашэ кьэпщытакIуэ гупым и лэжьыгъэр тыншIэкъым. Зи зэфIэкIыр номинацэу щым (классикэ, иджырей, лъэпкъ кьафэхэмкIэ) кьыщызыгъэлъагIуэ ныбжьыщIэхэм я лэжьыгъэр лъэныкьуэ куэдкIэ зэпэлъытын хуейт. Дауэ мыхъуми, нэхъыфIу кьалытахэм я щIэр кьраIуащ.

Фестивальм и «Иджырей кьафэ» Iыхьэм (гуп нэхьыщIэм, зи ныбжьыр илъэс 14 - 15 хьухэм) апэ увыпIэр щиубыдащ «Антре» (курыт еджапIэ №12) ансамблым. ЕтIуанэ хъуащ 13-нэ курыт еджапIэм и «Flesh Dance» гупыр, ещанэр - еджапIэ №6-м щеджэ хъыджэбзэ щыкIуитIым ягъэлъагъуэ кьафэм лъагъэщ.

Илъэс 16 - 17 хъу ныбжьыщIэхэм (гуп нэхьыщIэм) «Дыщэмрэ» «Дыкьышымрэ» эдгугъэшащ. ЕтIуанэ увыпIэр зыныбжь я «В-Boys» брейкер гупым хэт щIалэхэм апэ увыпIэр «хуит хуащIащ» школ-лицей №2-м и «Dance-лицей»-м хэт хъыджэбзхэм.

«Лъэпкъ кьафэхэр» зыгъэзащIэхэм (гуп нэхьыщIэм) щыщу апэ ящар «Мэкъауэхэм я зэхуэхэ» кьафэ гъэщIэгъуэныгъэ зыгъэхьэзырэ курыт еджапIэ №18-м и гъэсэнхэщ, курыт еджапIэ №6-м, №25-м кьагъэкIуахэм етIуанэ, ещанэ увыпIэ хэр зэдгугъэшащ. ЗэгъэщIэм кьрихьэлIахэм ягу иригъэкIащ 14-нэ еджапIэм и кьафакIуэхэм ягъэзэщIа «Махуэ-шхуэ ислъамейр», «Басият» (курыт еджапIэ №16) гупым и «Бгырыс кьафэр». ЖыпIэнурамэ, фестивальм хэта ныбжьыщIэхэм гукъыдэжу зыкьыгъэльэгъуащ, Щэнхабзэмкlэ унэм и утыр яхуримыкъ у жыхуэпIэным ху эдиэу.

ЧЫП Марианнэ,
Налшык кьалэ администрацэм и пресс-Iуэхущапlэ.

Прохладнэ кьалэ окрутым и егъэджэныгъэ Iэнатlэхэр Дистанционнэ егъэджэныгъэмкIэ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэ центрым (КъБРЦДО) иригъэкIуэкI къэхутэныгъэм хыхьащ.

Къэхутэныгъэм хохьэ

● ЩIэ

АБы И КьАлЭН ихъышцхьэхэм ящыщщ Прохладнэ дэт школхэм, интернатхэм, IщIагъэ щIэрагъэгъуэт курыт еджапIэхэм щызэкIуэ дофтэр псори компьютерхэм ильхьауэ кьалэм и дежкIэ зыуэщыт сайтым щыхьэмэныр.

Иджырей технологиер и Iэмалхэр кьагъэсэбэпуэр апхуэдэ электрон щытыкIэ яIэу компьютерхэм иральхьэнущ класс журналхэр, еджакIуэхэм ящыщIа нэгъуэщI дэфтэрхэр. КьащIтэмэ, сайтым ихьэ дэтхэнэмэ щыгъуазэ зищIысыпхунущ еджакIуэ зэредаэ щыкIэмэ, ар сыт хуэдэ гупжьейхэм екIуалIэми, и уэзыншагъэр зыхуэдэмэ, н.кь. Интернет зэпыщIэныгъэм и фIыгъэкIэ, школхэм яIэрыхьэнущ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэр зэрегъэкIуэкIыпхэз унафэхэр, чэнджэщхэр, егъэджакIуэхэр Iуэху зехьэкIэ пэрытхэмкIэ, методикэщIэхэмкIэ зэдзэгушIэнущ.

ТАМБИЙ Лиив.
Прохладнэ куей.

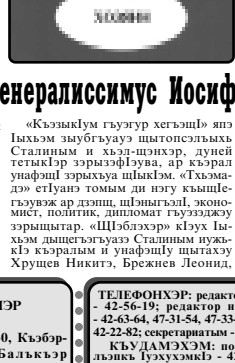

Совет Союзым и генералиссимус Иосиф Сталин

● ТхылъыщIэ

Иджыблагъэ Мейкьуанэ и «Полиграф-Юг» ОАО-м кьыщылэкIащ томиниу зэхэт «Сталин» тхылъыр.

ХЭКУ зауэшхуэм совет цIыхубэм кьыщихьа ТекIуэныгъэ Инымрэ Командующэ Нэхьыщхьэ, Совет Союзым и генералиссимус Сталин Иосифрэ ар фэеплъ хуащI кьыдэкIыгъуэм зи гуащIэ куэд хэзыльхьахэу Щоджэн Iэсхьэ, Харитонов Евгений, Галкин Георгий сымэ.

«КъэзыкIум гъуэгур хегъэщI» апэ Iыхьэм зыубгъуауэ щытопсэлъыхь Сталиным и хьэл-щэнхэр, дуней тетыкIэр зэрызэфIэува, ар къэрал унафэщI зэрыхъуа щыкIэм. «Тхьэмадэ» етIуанэ томым ди нэгу кьыщIегъуэвж ар дзэпщ, щIэныгъэлI, экономист, политик, дипломат гъуэзэджэ зэрыщытар. «ЩIэблэхэр» кIуэх Iыхьэм дыщегъэгъуаэз Щоджэн Iэсхьэ, Харитонов Евгений, Галкин Георгий сымэ.

Андропов Юрэ, Черненкэ Константин, Горбачев Михаил, Ельцин Борис сымэ я IуэхущIафэхэм.

«Сталин» трилогиер хуабжьу гуапэ ящыхьэн хуейщ абы и цIэр жаIэурэ биймебгъэрыкIуэу щыта и ветеранхэм кьыщыIэмэщIаIуэ, абыхэм я щIэблэхэмэ. Ди жагъуэ зэрыхьэнщи, тхыгъ бжьагъэ кьыдэкIар мащIэ дыдэщ: ягъэ Iыхьэр - экземпляр мину, адреитIыр - щиплI-щиплIу.

ХЬЭТАУ Ислъам.

Республикэ клиникэ сымаджэщым и нейрохирург, медицинэ щIэныгъэхэм я кандидат Мату Къасбот и доктор диссертациэм елэжьу нейрохирургиемкIэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым, Бурденкэ Н. Н. и цIэр зезыхьэм щыIэщ.

- ЩIхьэ КуцIым и зэхэтыкIэм, гупсысэкIэм идкьыри сыщыкъстудента илъэхэм сыдихьэхат, - жеIэ Къасбот. - Абы щыгъэуэм хирургиери сфIэгъэщIэгъэнти, етIуанэ курсым сыщIэсу къалэ клиникэ сымаджэщ №1-м операцэкэр щащI кьудамэм iлжьэн щыщIэздзауэ щытащ. КъБК-Ум и медицинэ факультетыр кьыщыдзухьм, нейрохирургиемкIэ си щIэныгъэм хэзгъэхъуэну мурад сщIыри, 1996 гъэм ординатурэм сыщIэтIысхьат. Си унафэщIу щытар профессор Быныминэгъэ Борис. Iуапэу куэдрэ сигу кьызогъэкIыж си апэ егъэджакIуэу щытахэу Мерзкэхъу А., Къаскъул Х., ПащIэ В. сымэ, апхуэдэу а зэманым нейрохирургиемкIэ кьудамэм щылэжьа дохутыр псори. Ординатурэ нэужькьым, «ДэIэпыкъуэгъу псынщIэм» сыщылажьэу, мурад сщIащ сабийхэм кьеуаIэ щхьэ куцI узыфэхэр кьызыхьэкIыр нэхъ кууэ зэзгъэщIэну. Арати, ЗыкIыгъэуэу Москва сыкIуэри, РМАПО-м Сабий нейрохирургиемкIэ и кафедрэм си щIэныгъэм щыхэзгъэхъуэжащ. А зэманым, апхуэдэ узыфэ зиIэ балигъэжьм нэхъ рэ сабийхэр бгъэжьужьну куэдкIэ нэхъ гугъут.

- Арауэ къыщIэкIынщ уэ уи кандидат лэжьыгъэм зи щхьэ куцIыр уз, щхьэ кьупщхьэкъм сэкъат игъуэта сабийхэм еIэзэныкIэ щыIэ Iэмалхэр егъэфIэкIуэныр гъабжьы щыхуэпщIар.

- Аращ. А зэманым ирихьэлIэу а узыфэр зиIэ сабий зыбжанэм сакIэльпIэльауэ щыттм, абы кьрикIуэр зэхэсэлъхьэу, ар нэхьыфIу зэрыбгъэхъужьным и хэкIыпIэхэр кьэзгъэуэтыну сыхуейт. Апхуэдэ кIэльпIэльныбгъэхэр кьыщыдгъэлъагъэужа тхыгъэхэр нейрохирургиемкIэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым схьащIикIи кьызыдэлэжьэну сыкьащтащ. Кандидат диссертацэр щызгъэхьэзырым, си унафэщIу щытащ профессорхэу Арэтарян Аннэрэ Лихтерман Леонидрэ. Диссертацэр неухуат сабийм и щхьэм игъуэта удыныр зыхуэдэр, абы и зэран кьызэрекI щыкIэр кьэщIэным.

- Уи кандидат лэжьыгъэм кьыщыпIэта Iуэхугъуэм кьыщыпшIэрэ уи доктор диссертацэм?

- Хьэуэ. Абы лъабжьэ хуэсщIыныр кьэсщIэн папщIэ, сэ илъэскIэ сыщылэжьащ Бурденкэ Н. Н. и цIэр зезыхьэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым. Махуэрыедджэу докторантурэм сыкьащтащ икIи Iэмал кьызатащ диссертацэр щызгъэхьэзыркIэ, институтым щIэлъ тхыгъэхэр кьэзгъэсэбэпыну. Си кандидат, доктор лэжьыгъэхэм зэщхьэхяхэлъыр кьыхьэлъ щыбжьыкIэ елъытауэ узыфэхэм зэрызауэжьыр IуэхугъуитIми кьызэрыщыкIыльтэрщ. Доктор диссертацэм зи гугъу щыцIыр зи щхьэ куцIым льыхъ узыр хэт сабий кьаIуэгъащIэхэрщ. Сабийм и щхьэ куцIыр узыфэм зэрыпэщIэтыныр кьыхэкIыр, ар зэрысымаджэр кьыпхуэмыщIэу зэман куэд дэкIыкIкIэ мэхъу. А узыр сабийм зэрыпкърыгъэтыр кьызэрыпщIэн Iэмал хэхахэр щыIэкъым. Сабий нейроонкологием узыщIрихьэлIэ гугъуехьхэм идкьыпсту апхуэдэу сыкьытеувыIэну сыкуейкьым, а узыфэр зэрагъэжьхьэкIыр щIэныгъэмкIэ нэхъыбэм садэгугъэшэну сыхуейт. Ар КъБР-м узыншагъэр хъумэныкIэ и министрым щыжесIэм, кьызэдгъэпсынэ профессорхэм сагурыIуэу, щедгъэкIуэкIыну зэманым. рэ лекцэм и темэмрэ дгъэбеIджьыпуэ. Семинарыр кьызэрэгъэщIынкIэ дэIэпыкъуэгъу кьыскъуэхъуащ Сабий нейрохирургиемкIэ щIыналъэпсо жылагъуэ зэгухьэныгъэм и президент, нейрохирургиемкIэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым и кьудамэм и унафэщI, профессор Горелышев Сергей.

Зи щхьэ куцIыр уз, зи щхьэ кьупщхьэм сэкъат игъуэта сабийхэм уаэзрыдэIэпыкьуфыну Iэмалхэр зыхуэхэзгъэзар Iэщ1агъэлIхэращ, ауз газеджэхэм нэхъ кьахуэщхьэпэну кьыщIэкIынщ адэ-анэжэм папщIэ чэнджэщхэр. Псалъэм папщIэ, США-м зи щхьэм удын игъуэта сабийхэр сымаджэщым яшаэу, ауз щIамыгъэгъуатхьэу кьыщаутIыпщыкIкIэ апхуэдэ чэнджэщ зи кьэзгъэнщ аэр.

Зи щхьэм удын игъуэта сабийр кьынн мэхъу е жейр кьытоуэ. Сабийр Iурихамэ, сыхьэт щыкIуэтIыж кьрируБыдзу ар сыхьэти 2-4 кьэс зи кьэзгъэнщ хуейщ. Ар тыншу кьызэщIуэрэ икIи мыжеибащхъуэу щытын хуейщ. Щхьэм удыныр зэригъэтрэ сыхьэти 2-3 нэхъ дэмыкIыу кьэжьынкIи хъунщ. Кьыхимыгъэзыхьыщу и щхьэр уэм, парацетамол ебгъафэ хъунщ, и ныбжьым тещIыхьАуэ хущхъуэр епту.

Iэмал имыIэу сымаджэщым бгъэзэжьын хуейщ, сабийр кьэгъэуцIыгъуейм, кьызэрэгъэщIэнущ. Ар ныбжьыщIэхэр зэгуухьэныгъэм, цIыхубэ зэгуухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр, школакIуэхэр, зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я ветеранхэм я куей Советым хэтхэр. Хэкум зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъ мемориалым дежь щекIуэкIа пэкIур кьызэзыгъэпэщахэр гурыIуэгъуэу тепсэлъыхьащ Урысейм и дзэ кьару зэщIэгъэуIуар нэхъри лъэщ хъуным теухуауэ щIыналъэ РОСТОхэм зэфIагъэкI лэжьыгъэм, абы иIэ мыхьэнэм, армэм кьулыкъу щызыщIэну ныбжьыщIэхэр зэраущийм. ПэкIум хэта нэхъыжьхэм ягу кьагъэкIыжащ лъэхъэнэ зэхуэмыдэхэм щIалэгъуалэм я гъуэзэу кьекIуэкIа хъыбархэмрэ зауэ тепльэгъуэ гуимыхуэжьэмрэ.

ЗэIуIцIэм кьрихьэлIахэм зауэм хэтахэм я фэеплъым удэ гъэгъакIэр тралъхьащ, дакъикъэкIи яхуэщIыгъуащ. Куейм и РОСТО-м зэIуIцIэм кьрихьэлIа ныбжьыщIэхэр кьыхуриджащ Хэкум и хъумакIуэхэм я махуэм и щIыхькIэ екIуэкIыну мазэ лэжьыгъэм жыдзэру хэтыну. Мы Iуэхуэм теухуауэ зэфIагъэкIахэр мазаем и кIэм кьапщытэнущ, фIым я фIыжьхэм я цIэхэр къраIуэнущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Тэрч куей

Мазэ лэжьыгъэр йокIуэкI

Хэкум и хъумакIуэм и махуэм и ныкIуэу Тэрч къалэм щекIуэкIащ цIыхубэ-зыхъумэжьныгъэ лэжьыгъэм теухуа пэкIу. Мы Iуэхум ехьэлIауэ кьралым кьыщыхалъхьа урысейпсо мазэ лэжьыгъэм ипкъ иткIэ ар кьызэгъэпэщащ Джаласхъстанейм и РОСТО (ДОСААФ-м).

ЗЭIУЩIЭМ хэтащ дзэ хуэIухуэщIэхэм хуагъэхьэзыр зи армэ дэкIыгъуэ ныбжьыщIэхэр, цIыхубэ зэгуухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр, школакIуэхэр, зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я ветеранхэм я куей Советым хэтхэр. Хэкум зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъ мемориалым дежь щекIуэкIа пэкIур кьызэзыгъэпэщахэр гурыIуэгъуэу тепсэлъыхьащ Урысейм и дзэ кьару зэщIэгъэуIуар нэхъри лъэщ хъуным теухуауэ щIыналъэ РОСТОхэм зэфIагъэкI лэжьыгъэм, абы иIэ мыхьэнэм, армэм кьулыкъу щызыщIэну ныбжьыщIэхэр зэраущийм. ПэкIум хэта нэхъыжьхэм ягу кьагъэкIыжащ лъэхъэнэ зэхуэмыдэхэм щIалэгъуалэм я гъуэзэу кьекIуэкIа хъыбархэмрэ зауэ тепльэгъуэ гуимыхуэжьэмрэ.

ЗэIуIцIэм кьрихьэлIахэм зауэм хэтахэм я фэеплъым удэ гъэгъакIэр тралъхьащ, дакъикъэкIи яхуэщIыгъуащ. Куейм и РОСТО-м зэIуIцIэм кьрихьэлIа ныбжьыщIэхэр кьыхуриджащ Хэкум и хъумакIуэхэм я махуэм и щIыхькIэ екIуэкIыну мазэ лэжьыгъэм жыдзэру хэтыну. Мы Iуэхуэм теухуауэ зэфIагъэкIахэр мазаем и кIэм кьапщытэнущ, фIым я фIыжьхэм я цIэхэр къраIуэнущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Футбол

ФIыкIэ, Аслъэн!

Гурыуэгъуэкъым мыгъэрей «Спартак-Налшыкым» кьыщыхьуэхэр. Зым адрейр кIэльыкIуэу абы хагъэкI ди щIыпIэм кьыщалъхуа икIи кьыщыхуэа щIалэщIэхэр. Нэхьапэуэу нэгъабэ ар зи натIэ хьуа Битокъум, Балэм, Къэжэрым, Шэрийм мы гъэм кIэщIу яужь нуваш Дышэкъыр, Бырхьэмыр, ДзыхьмышIыр, Iлиевыр, Гъуэщокъуэр. Иужь дыдэу кьыт-Iэрыхьа хьыбарым Къэбэрдей-Балькъэрым топджэгум щыдихьэхэр кьыгъэуIэбжьыпаш - «Спартак-Налшыкым» и вице-капитан Мэшыкъуэ Аслъэн Владикавказ и «Алание»-м и макIуэ.

Нэхущ Русланрэ Мэшыкъуэ Аслъэнрэ зэгъусэу топ джэгун Налшык зыщагъэсащ икIи кьыщыщIадзащ. Иджы зым Мэзкуу областым и «Сатурн»-м, адрейм Владикавказ и «Алание»-м я щIыхьыр яхьумэ.

IУЭХУР зыт етыр зэдгъэщIэну езы Мэшыкъуэм зыпытщIэфакъым, Тыркум зэрыщIым кьыхэкIыр. АрщхьэкIэ, Аслъэн дэ фIы дыдэу доцIыху, зэрыхэкIупсэри дощI э икIи и щхьэзэфIэфIыгъэкIэ ар кьэхъуауэ ди фIэщ хьуркъым.

Нэгъабэрей зэхьэзэхуэм и кIэуххэм джэгупIэ губгъуэм кьэдгъэ кьызэзэрамыгъэхьэжьар гурыIуэгъэ дигъэщIат абыхэр тренерхэмрэ я зэхуакIэ зэгурымыIуэ гуэрхэр кьыдэхъуауэ. И щхьэр течауэ зыми ар утыку кьрилъхьакьым, ауэ иджы зыкъом гурыIуэгъу я мэхъу. КьызэрытщыхьхьмкIэ, «Спартак-Налшыкым» и нобэрей унафэщIхэм тегъэщIапIэ дяпэкIэ ящIынур иджьыпсту дыдэ зыхуеину бжьагъэр кьыхуэгъэзыхьыну хамэ футболистхэрщ. Абыхэм кьафIэIуэхуу фIэщIыгъуейщ пIэдэй ди Iуэхур дауэ зыхуными, сыту жыпIэмэ, дунейм и щIыпIэ псоми кьраша топджэгухэм. Щапхьэ зыкъыщагъэльагъэу эу, сом (доллар, еврэ) кьыщалэжьу аращ икIи нэхьыбэ кьыхуэгъэзыльагъэуэм и дежкIэ зрагъэжьэкIнущ. Щапхьэхэм куэдрэ уIэльыхьэхэм щыIэкъым - мы гъэм тхэкIри, Грознэ и «Тэрч чым» кIуащ бэкIэ дызыщыгуГъахэу Асильдаров, Ферерёрэ, Ягченкэ сымэ, «Ростов»-м кьыщыщIидзащ гъуащхьэтет Радич. Абыхэм куэду кьапыщэфынущ икIи ахэр пхуэгъэжьэнщэнукъым - дэтхэнэри хуущокъу топ джэгуну Iэмал зэрирэ илъэси 10 - 15-м кьыриубыдэу аджкIэ зэрыпсэун мыльку зэригъэпэщыну. Кьуаншэр ар кьызыгурыIуэгъэщ икIи нэгъуэщIхэм зэбграшэ, кьыитку зэжьакIэ хэр зымыгъэхьэзырхэрщ.

УкъэзымыгъэпщIэжьынур ууейращ. Абы щыгъуэми дэ кьыдгурымыIуэу щыткъым ди щIыпIэм кьыщалъхуа защIэкIэ премьер-лигэм дызэрыхэмытыфынур. Ауэ абы дыдэзрыщIа лъэхъэнэм кьриубыдэу илъэс кьэс зы нэхъ мыхъуми хагъэхьэрэ я щIэхьнуту зэкъэ?! Армырамэ, хэт зэпплъну стадионым екIуалIэхэр, хэт щапхьэ зыгъэрахынур ди футболист ныбжьыщIэхэм! Джэгуп1э губгъуэм кьыхъэ хамэ защIэмэ (уи щыхьыр яхъумэ) дэрэжьгъэурэ нэхъ мащIэ мэхъу, щIалэгъуалэми нэгъуэщI щыIэкъым гъпапIэ ящI.

Мэшыкъуэ Аслъэн хуэдэ щIыналъэпсо жылагъуэ зэгуухьэныгъэм и президент, нейрохирургиемкIэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым и кьудамэм и унафэщI, профессор Горелышев Сергей.

Зи щхьэ куцIыр уз, зи щхьэ кьупщхьэм сэкъат игъуэта сабийхэм уаэзрыдэIэпыкьуфыну Iэмалхэр зыхуэхэзгъэзар Iэщ1агъэлIхэращ, ауз газеджэхэм нэхъ кьахуэщхьэпэну кьыщIэкIынщ адэ-анэжэм папщIэ чэнджэщхэр. Псалъэм папщIэ, США-м зи щхьэм удын игъуэта сабийхэр сымаджэщым яшаэу, ауз щIамыгъэгъуатхьэу кьыщаутIыпщыкIкIэ апхуэдэ чэнджэщ зи кьэзгъэнщ аэр.

Зи щхьэм удын игъуэта сабийр кьынн мэхъу е жейр кьытоуэ. Сабийр Iурихамэ, сыхьэт щыкIуэтIыж кьрируБыдзу ар сыхьэти 2-4 кьэс зи кьэзгъэнщ хуейщ. Ар тыншу кьызэщIуэрэ икIи мыжеибащхъуэу щытын хуейщ. Щхьэм удыныр зэригъэтрэ сыхьэти 2-3 нэхъ дэмыкIыу кьэжьынкIи хъунщ. Кьыхимыгъэзыхьыщу и щхьэр уэм, парацетамол ебгъафэ хъунщ, и ныбжьым тещIыхьАуэ хущхъуэр епту.

Iэмал имыIэу сымаджэщым бгъэзэжьын хуейщ, сабийр кьэгъэуцIыгъуейм, кьызэрэгъэщIэнущ. Ар ныбжьыщIэхэр, я щIыналъэ РОСТОхэм зэфIагъэкI лэжьыгъэм, абы иIэ мыхьэнэм, армэм кьулыкъу щызыщIэну ныбжьыщIэхэр зэраущийм. ПэкIум хэта нэхъыжьхэм ягу кьагъэкIыжащ лъэхъэнэ зэхуэмыдэхэм щIалэгъуалэм я гъуэзэу кьекIуэкIа хъыбархэмрэ зауэ тепльэгъуэ гуимыхуэжьэмрэ.

ЗэIуIцIэм кьрихьэлIахэм зауэм хэтахэм я фэеплъым удэ гъэгъакIэр тралъхьащ, дакъикъэкIи яхуэщIыгъуащ. Куейм и РОСТО-м зэIуIцIэм кьрихьэлIа ныбжьыщIэхэр кьыхуриджащ Хэкум и хъумакIуэхэм я махуэм и щIыхькIэ екIуэкIыну мазэ лэжьыгъэм жыдзэру хэтыну. Мы Iуэхуэм теухуауэ зэфIагъэкIахэр мазаем и кIэм кьапщытэнущ, фIым я фIыжьхэм я цIэхэр къраIуэнущ.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

Редактор нэхъыщIхьэ ХЬЭФIЫЩIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

Жылаэ Заурбэч (редактор нэхъыщIхьэм и кьудзэ), **ЖьэкIмыхьу Мариие** (редактор нэхъыщIхьэм и кьудзэ), **Ширдий Мариие** (редактор нэхъыщIхьэм и кьудзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Заурби, Бырдэн Маритэ, Ныбжьк Таисэ, Хьэжыкьарэ Алик.**

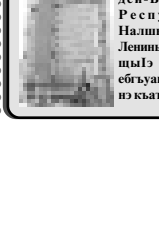

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къбэрдей-Балькъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIкIэ щыIэ уэрам, 5, егъуанэ - епщIанэ кьатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщIхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщIхьэм и кьудзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхуэхэмкIэ - 42-22-86; кьуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щIихьэбэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьэмрэ Iуэхущ1апIэхэм я дэлэжьэныкьмкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ шкьмохьэмкIэ - 42-22-88; егъэджакIуэхэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущ1апIэм - 42-26-41; суэрэтехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьагъэхэм, кьыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пжьагъымкIэ аэр зытхахэм яэу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплыкIэр зэтекъу зэпыту щытхьым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьынырэ и щIэ дольщ КъБР-м федеральнэ пошт зэныщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щыпкъмкIэ жэуап ех КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-р къыдокI.

1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхьэ Республикэ полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIкIэ щыIэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: **жэуап зыхь секретарым и кьудзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору Ныбжьк Таисэ, корректорэу ПхытIыкI Юрэ** *(1, 4-нэ нап.)*, **Щоджэн Иннэ** *(2, 3-нэ нап.)*, **корректорхэм я дэIэпыкьугъэу Иуан Заирэ.** *КомпьютеркIэ газетым и тепльэр яшIащ* **Ныр Саидэ, Мэлбахьэу Анжел,** *суэрэтыщI* **Бицу Жанэ.**

Номерыр "Адыгэ псалъэ" и компьютер Iэнатlэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ щытраддар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531●Тираж 10.125●Заказ №324